

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Vlády po roce 2000 z pohledu teorie koalic

Bakalářská práce

Autor:	Jan Šlajs
Studijní program: B 6701	Politologie
Studijní obor:	Politologie
Forma studia:	prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Herčík

Hradec Králové, 2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Jan Šlajs

Studium: F13397

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Vlády České republiky po roce 2000 z pohledu teorie koalic**

Název bakalářské práce AJ: Governments of the Czech Republic after 2000 from the perspective of the theory of coalitions.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato práce se soustředí na vlády České republiky sestavené po roce 2000 (vyjma úřednických vlád) a proces jejich sestavení z pohledu teorie koalic. Zabývá se tedy vztahy mezi stranami, které se dostaly do Poslanecké sněmovny po volbách v letech 2002, 2006, 2010 a 2013, ale také stranami, které se podílely na tomto procesu v důsledku jiných událostí. Cílem práce je zjistit, jaké typy koalic jsou v České republice zastoupeny a pokusit se zodpovědět otázku, proč k výběru toho či onoho typu koalice dochází. Chovají se také strany jako racionální aktéři, chtějí maximalizovat užitek a dávají tedy přednost office-seeking, neboli chtějí získat posty? Anebo je jejich primárním cílem neupustit od svých hodnot a prosazování programu a jdou spíše v duchu policy-seeking, čili chtějí spíše prosazovat politický program? Primární literaturou pro teoretické vymezení jsou zejména William H. Riker "Theory of political coalitions", Blanka Říchová "Přehled moderních politologických teorií", Michael Laver a Norman Schofield "Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe". Dále práce vychází z odborných článků a samozřejmě z vybraných novinových článků. Z metodologického hlediska se jedná o případové studie, které jsou navzájem komparovány.

Burhans, David T, Jr. 1973. Coalition Game Research: A Reexamination. American Journal of Sociology, Vol. 79, No. 2, 389-408. Cabada, Ladislav. 2006. Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu. Plzeň: Aleš Čeněk. Gamson, William A. 1961. A Theory of

Coalition Formation. *American Sociological Review*, Vol. 26, No. 3, 373-382. Grzymala, Anna. 2007. *Rebuilding The Leviathan: Party Competition and State Exploitation in Post-Communist Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press. Hloušek, Vít a Kopeček, Lubomír. 2004. *Konfliktní demokracie: moderní masová politika ve střední Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. Laver, Michael a Schofield, Norman. 1990. *Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press. Müller, Wolfgang C. a Strom, Kaare. 2003. *Coalition Governments in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press. Reisinger, William M. 1986. *Situational and Motivational Assumptions in Theories of Coalition Formation*. *Legislative Studies Quarterly*, Vol. 11, No. 4, 551-563. Riker, William H. 2000. *Theory of political coalitions*. New Heaven: Yale University Press. Říchová, Blanka. 2000. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál. Šušlíková, Lada. 2009. *Vládní modely a koaliční chování ve vybraných systémech: případové studie státní na regionální úrovni Maďarsko, Polsko, Indie, Ticino, Lotyšsko, Hesensko, Finsko*. 1. vyd. Praha: Institut politologických studií, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy.

Garantující Katedra politologie
pracoviště: Filozofická fakulta
Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Herčík
Datum zadání závěrečné práce: 17. 9. 2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 29. 6. 2016

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé práce, panu Mgr. Tomáši Herčíkovi za vřelý přístup, ochotu a cenné rady při vypracování této práce. Na tomto místě bych rád poděkoval mé rodině a přítelkyni za to, že byli trpěliví v průběhu mé bakalářské anabáze.

V Hradci Králové dne 29. 6. 2016

Anotace:

Šlajs, Jan. *Vlády po roce 2000 z pohledu teorie koalic*. Hradec Králové. Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. 2016, 90 s. Bakalářská práce.

Tato práce se soustředí na vymezení typologie vlád v období od roku 2000 z pohledu koaliční teorie. Vymezí teorii koalic a její kořeny, postupy při hodnocení koalic a koaliční typologii. V tomto období zkoumá příčiny vzniku sedmi vlád, k čemuž využívá volebních výsledků, průzkumů veřejného mínění a dobové dokumentace událostí před a během vzniku té které vlády. Jelikož hlavními aktéry jsou politické strany, vymezuje stručně práce hlavní aktéry z hlediska jejich pozic uvnitř stranického systému. Cílem je určit, zdali existuje ve zkoumaném období nějaký typický druh koalice, ke kterému mají aktéři tendenci směřovat.

Klíčová slova: koalice, teorie koalic, vlády České republiky, politická strana.

Annotation

Šlajs, Jan. *Governments of the Czech Republic after 2000 from the perspective of the theory of Coalitions*. Hradec Králové. Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 90 pp. The Bachelor Thesis.

This work focuses on defining the typology of governments established since 2000 from the perspective of coalition theory. The work will define the coalition theory, its roots, formation procedures and coalition typology. In the respective period, the work will examine origins of seven governments. To do so, work will use results of elections, opinion polls and original documentation (newspapers). Since the main players are the Political parties, work defines their position within the party system. The goal of this thesis is to determine whether there is some typical kind of coalition the parties tend to in the respective period.

Keywords: coalition, coalition theory, the Czech government, political party

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	11
ÚVOD.....	12
1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ	16
1.1 PŮVOD TEORIE KOALIC	16
1.1.1 <i>Teorie racionální volby</i>	16
1.1.2 <i>Teorie her</i>	17
1.2 CHARAKTERISTIKA KOALIC	20
1.2.1 <i>Dvě tradice koaliční teorie</i>	22
1.2.2 <i>Společná východiska Amerického a Evropského přístupu</i>	24
1.2.3 <i>Pravidla sestavování vlád podle Budge a Kemana (1990: 44)</i>	25
1.3 TYPY KOALIC	26
1.3.1 <i>Minimální vítězná koalice (Minimal Winning Coalition)</i>	26
1.3.2 <i>Koalice s minimálním počtem mandátů (Minimum Size Coalition)</i> . 27	
1.3.3 <i>Koalice s nejmenším počtem členů (Bargaining proposition)</i>	27
1.3.4 <i>Koalice ideologicky blízká (Minimal Range Coalition)</i>	28
1.3.5 <i>Koalice ideologicky blízká s minimem členů (Minimal Connected Winning Coalition)</i>	28
1.3.6 <i>Velká koalice (Oversized Cabinet)</i>	28
1.3.7 <i>Menšinová koalice (Minority Cabinet)</i>	29
1.4 VZOROVÝ PŘÍKLAD FORMOVÁNÍ KOALIC	29
2 IDEOLOGICKÁ POZICE STRAN.....	31
2.1 ČESKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ (ČSSD).....	31
2.2 OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA (ODS)	31
2.3 KOMUNISTICKÁ STRANA ČECH A MORAVY (KSČM).....	32
2.4 STRANA ZELENÝCH (SZ).....	32
2.5 VĚCI VEŘEJNÉ (VV).....	33
2.6 KŘESŤANSKÁ A DEMOKRATICKÁ UNIE – ČESKOSLOVENSKÁ STRANA LIDOVÁ (KDU-ČSL).....	34

2.7	UNIE SVOBODY – DEMOKRATICKÁ UNIE (US-DEU).....	35
2.8	TOP 09	36
2.9	POLITICKÉ Hnutí ANO 2011 (ANO)	36
2.10	ÚSVIT PŘÍMÉ DEMOKRACIE (ÚSVIT).....	37
3	ANALYTICKÁ ČÁST	38
3.1	VLÁDA VLADIMÍRA ŠPIDLY	38
3.1.1	<i>Situace předcházející sestavení</i>	38
3.1.2	<i>Volby a povolební situace.....</i>	40
3.1.3	<i>Vyjednávání o koalici a její sestavení</i>	43
3.2	VLÁDA STANISLAVA GROSSE	45
3.2.1	<i>Situace předcházející sestavení</i>	45
3.2.2	<i>Vyjednávání o koalici a její sestavení</i>	47
3.3	VLÁDA JIŘÍHO PAROUBKA	49
3.3.1	<i>Situace předcházející sestavení</i>	49
3.3.2	<i>Vyjednávání a koalici a její sestavení</i>	50
3.4	VLÁDA MIRKA TOPOLÁNKA I.....	51
3.4.1	<i>Situace předcházející sestavení</i>	51
3.4.2	<i>Volby a povolební situace.....</i>	53
3.4.3	<i>Vyjednávání o koalici a její sestavení</i>	54
3.5	VLÁDA MIRKA TOPOLÁNKA II.....	56
3.5.1	<i>Situace předcházející sestavení</i>	56
3.5.2	<i>Vyjednávání o koalici a její sestavení</i>	57
3.6	VLÁDA PETRA NEČASE.....	58
3.6.1	<i>Situace předcházející sestavení</i>	58
3.6.2	<i>Volby a povolební situace.....</i>	59
3.6.3	<i>Vyjednávání o koalici a její sestavení</i>	61
3.7	VLÁDA BOHUSLAVA SOBOTKY	64
3.7.1	<i>Situace předcházející sestavení</i>	64
3.7.2	<i>Volby a povolební situace.....</i>	66
3.7.3	<i>Vyjednávání a koalici a její sestavení</i>	67

4 ZÁVĚR	70
PRAMENY A LITERATURA	74
PRAMENY	74
<i>Internetové zdroje</i>	<i>74</i>
<i>Další prameny.....</i>	<i>83</i>
LITERATURA.....	88

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ANO	Politické hnutí ANO 2011
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav Akademie Věd ČR.
ČRO	Český rozhlas
ČSSD, sociální demokraté	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
KDU-ČSL, lidovci	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
Koalice	Volební koalice KDU-ČSL a Unie svobody
KSČM, komunisté	Komunistická strana Čech a Moravy
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
MS ČR	Ministerstvo spravedlnosti České republiky
ODS, občanští demokraté	Občanská demokratická strana
SPD	Svoboda a přímá demokracie Tomio Okamura (SPD)
SZ, zelení,	Strana zelených
TOP 09	TOP 09
US, US-DEU, unionisté	Unie svobody – Demokratická unie
Úsvit	Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury
Úsvit-NK	Úsvit Národní koalice
VV, věčkaři	Věci veřejné

ÚVOD

Česká republika začala znovu žít svou liberální budoucnost jako samostatný stát na začátku roku 1993. Tato země přišla koncem století také o svou nevinnost¹ v průběhu období opoziční smlouvy. Probuzení ze sametové euforie však s sebou přineslo i v jistém smyslu dozrání - konsolidaci politického systému. Vyjdeme-li z Merkelova (1999: 145) čtyřstupňového vymezení, lze v tomto období hovořit o uzavření druhé fáze vývoje politického systému, o upevnění vazeb ve stranickém systému, o ukotvení politických stran jako relevantních aktérů. Přestože náš stranický systém čelí zejména v poslední době nejrůznějším výzvám (způsobených celkovou proměnou Evropského prostoru), lze o něm konstatovat, že je od počátku třetího tisíciletí usazený. To však nelze říci o občanské společnosti, která je čtvrtou fází, představuje vrchol konsolidace a může trvat i jednu generaci² (Fiala 2001), a proto by bylo poněkud předčasné hovořit o úplné konsolidaci. Pro účel této práce je však důležité, že stranický systém lze považovat za konsolidovaný. To je podstatný důvod, který mne vedl k zaměření se na toto téma. Formování koalic je nesmírně důležitou součástí povolební situace ve střední Evropě³ a to nejen díky tomu, že má za cíl vytvořit stabilní vládu (což by měl ovšem být účel samotného volebního systému), ale také je zde možno naplnit prognostickou funkci politologie (Kroupa 2012: 15). Existuje množství prací, které se zabývaly zkoumáním formování koalic již od počátku přechodu České republiky k demokracii, což je podle mého názoru ošemetné právě díky tomu, že stranický systém nebyl usazený či poněkud zjednodušeně řečeno „úplný“. Cílem této práce je odpovédět na otázku, zdali *existuje nějaký typ koalice, která je aktéry preferována*, což vyžaduje, aby byl systém minimálně stabilní, když už ne přímo konsolidovaný. Dnešní politický systém na obou stranách politického spektra je poměrně jasný a průhledný, byť dvoje poslední volby ukázaly, že

¹ Ostatně kniha Lubomíra Kopečka popisující právě toto období nese trefný název „Éra nevinnosti“.

² V postkomunistických zemích jsou však minulé generace neblaze ovlivněny komunistickou minulostí, přičemž je zajímavé, že mladší generace mají daleko menší důvěru k vládám, což zajisté může ovlivnit proces konsolidace čtvrté fáze (Dimitrova-Grajzl, Simon 2010: 219).

³ I to však nemusí být nutným pravidlem. Česká republika a Maďarsko jsou jediné dvě země Visegrádské čtyřky, které mají koaliční vládu. I takto můžeme chápat proměnu (středoevropského prostoru a v českém případě je velmi reálné, že rok 2017 přinese jednobarevnou vládu.

preferenci může mít i nejasně definovaná a neukotvená strana. Na levé straně spektra tak můžeme nalézt ČSSD, která však nemá přirozeného koaličního partnera (což umožňuje vidět její povolební boj jako poměrně napínavý příběh), a ODS na pravé straně politického spektra, která nicméně po vládním neúspěchu Petra Nečase ztrácí svoji dominantní pozici. Cestu ODS zpět na výsluní mezi pravicovými stranami však také brzdí i výskyt nových stran a uskupení, která se (možná) transformují do politických stran a budou cílit na národně konzervativní voliče (nejen) ODS⁴. ODS je ovšem zvýhodněna, přestože nemá příliš šancí získat zpět silný mandát, přítomností přirozeného koaličního partnera TOP09 (která je ostatně jejím bývalým vládním partnerem) a tak po posledních volbách alespoň tvoří poměrně jednotnou opozici. Typickou středovou stranou je pak KDU-ČSL, která se v roce 2013 dostala opět do sněmovních křesel a dnes je spojkou mezi ČSSD a ANO, které je další silnou stranou, přestože je poměrně novou, což z ní udělalo de facto vítěze posledních sněmovních voleb, protože v případě ČSSD lze hovořit spíše o utrpění volební výhry. Další stranou je Úsvit Tomia Okamury, který se rozdělil na Úsvit - NK a SPD (více viz CVVM 2016). Poslední stranou, která se momentálně nachází ve sněmovně, je KSČM, která má však téměř nulový koaliční potenciál. Obecně však lze o KSČM prohlásit, že je stranou odebírající značné hlasy (středo)levicovým stranám a brzdí tak efektivitu systému, když odebírá v průměru 14% hlasů⁵. V případě ČSSD, ANO, KDU-ČSL a KSČM, lze po téměř celé zkoumané období hovořit, jako o základních aktérech. Základních v tom smyslu, že byli přítomni téměř při každém vyjednávání o koalici.

Samotná práce se přitom člení do tří základních kapitol. První kapitola obsahuje nutné teoretické vymezení. Samotné východisko celé teorie koalic přitom tvoří teorie racionální volby a teorie her, o kterých bude pojednáno v rámci první kapitoly v příslušných podkapitolách. Teorie her je nicméně velice obsáhlou, samostatnou teorií,

⁴Jde například o hnutí „Blok proti islámu“, které ve svém programu cílí na živnostníky, což je také případ ODS. Zároveň však toto hnutí chce i lepší výběr daní, což může odlákat méně ukotvené a národně konzervativní voliče ANO. Jde samozřejmě o nepotvrzenou hypotézu, která se nicméně může ukázat pravdivou po letošních krajských volbách, do kterých chce BPI jít společně s Úsvitem – NK (Beneš 2016),

⁵Vypočteno na základě zprůměrování výsledků od 2002 do 2013 z webu Parties and Elections.

kteřá nejenže by vydala na bakalářskou práci, ale i celou samostatnou monografii. Ostatně jak trefně poznamenal R. Dawkins (1976: 52) na příkladu šachových her, „možných (...) her je totiž více než atomů v galaxii“. Jednotlivé typy koalic, se kterými se bude pracovat, jsou také rozebrány v první kapitole, jakož i rozebrání pojmu „koalice“ a jeho charakteristiky. První kapitola je završena schématem koalic na základě modelového volebního výsledku, na kterém je demonstrováno formování koalic z pohledu teorie tak, jak bude později prováděno v další části práce. Kapitola staví zejména na monografii Williama H. Rikera (1962) *The Theory of Political Coalitions* a *Přehledu moderních politologických teorií* Blanky Řichové (2000). Ostatní literatura použitá v této kapitole je sekundární, což však nesnižuje její důležitost. Jedním příkladem za všechny je článek Williama A. Gamsona *A Theory of Coalition Formation*. Metodologicky lze kapitolu uchopit jako deskriptivně-syntetickou.

V druhé kapitole je vysvětlen základní nástin politických stran v České republice, které se účastnily koaličních jednání. Reflektován je jejich dlouhodobý profil, na základě jejich volebních programů, historie a relevantní literatury, kterou v tomto případě tvoří zejména *Politické strany moderní Evropy* od Maxmiliána Strmisky a kolektivu (2005) a *Politické strany* z pera Víta Hlouška a Lubomíra Kopečka (2010). Důvodem zařazení této kapitoly je potřeba pochopit minulost, bez níž by se obtížně zkoumala současnost, a ještě obtížněji předpověděl či definoval budoucí vývoj. Bez znalosti ideologického profilu, povolebního chování, ať už v opozici či vládě, dlouhodobého programového profilu a historie strany nelze ani dost dobře vyloučit takové koalice, které by se, vzhledem k výše uvedeným faktorům, jevily jako nereálné.

Třetí kapitola se věnuje samotným vládním koalicím pojatým jako případové studie, které mají sloužit ve vzájemné komparaci k zodpovězení výše uvedené výzkumné otázky. K tomu lze dojít potvrzením nebo vyvrácením následujících hypotéz:

1. *Strany preferují spíše prosazení programu (policy-seeking) a tudíž tíhnou k vytváření ideologicky propojených koalic,*
2. *Strany usilují v první řadě o získání vládního postu (office-seeking), který je pro ně cestou k prosazení vlastního programu⁶. Jsou ochotny udělat kompromis a nepříliš se drží na ideologickém propojení.*

Každá z těchto případových studií má několik částí respektujících vývoj každé koalice, což umožní lépe uchopit jednotlivé proměnné, které ovlivnily jak formování, tak následující život koalice. (i) První fází je situace předcházející sestavení, která zahrnuje vzájemná vyjádření stran proti sobě, průzkumy veřejného mínění, první úvahy o koaličních partnerech a také vládu předchozí a její dědictví, které má možný vliv na stav před volbami. (ii) Druhá fáze sestává z volebního boje, tj. situaci bezprostředně před a po volbách. Zmiňuje volební průzkumy před volbami a volební výsledky včetně počtu mandátů stranám. Toto je třeba zahrnout, protože situace z první fáze se může výrazně změnit, pokud jsou aktéři tváří v tvář posledním možným výsledkům anebo pokud už je po boji a jsou známi vítězové a poražení. (iii) Fáze povolebního vyjednávání reflektuje boj o koalici. Zde bude zhodnoceno, k jakému typu koalice aktéři dospěli, proč k němu dospěli a které koalice byly naopak vypuštěny, byť byly reálné, nebo které se jevily od počátku jako úplně nereálné. Je třeba říci, že několik vlád, vzhledem k absenci skutečného volebního boje, bude obsahovat pouze popis situace před sestavením a samotné sestavení, tedy fáze (i) a (iii).

⁶ Budge a Keman (1990) potvrzují tento přístup na rozsáhlém výzkumu. Jimi zkoumané období však končí rokem 1984, tudíž je možné se domnívat, že situace je jiná. Kromě toho, Česká republika nebyla objektem jejich výzkumu.

1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ

1.1 Původ teorie koalic

1.1.1 Teorie racionální volby

Teorie racionální volby (*rational choice theory*) využívá ekonomické a matematické metody k vysvětlení politického chování. Její alternativní označení uvádí Blanka Říchová (2000) jako „*teorie společenské volby*“ či „*teorie kolektivní volby*“ a „*teorie veřejné volby*“. Ačkoliv se teorie racionální volby primárně soustředí na chování jedince, což uvádí i Říchová, z alternativních názvů je patrné, že předmětem zájmu jsou projevy v rámci početnější entity. (Říchová 2000: 95). Teorie racionální volby je typicky aplikována na chování jedince v rámci celku, například na volební chování (Říchová 2000: 96).

Základním principem je chápání entity (voliče, poslance, strany) jako naprosto racionální jednotky, která se vždy rozhoduje chladným kalkulem. K tomu také slouží tzv. *minimax teorém* tedy, že jedinec se snaží o maximalizaci vlastního výnosu za vynaložení co nejmenších nákladů⁷ (Downs 1957: 5). Fiorina (1976) také uvádí, že v rámci tohoto přístupu se jedinci více spoléhají na své vlastní soudy. Využívá k tomu teorii retrospektivního hlasování, s níž potvrzuje Downsův závěr, že volič se řídí svojí dlouhodobější preferencí a utváří si pohled na základě svých zkušeností s tou kterou politickou stranou, spíše než na ideologickém ukotvení strany. To lze uplatit jak ve voličském, tak koaličním rozhodování. Podle Rikera (1962) pro relevanci minimaxu musí být naplněny „alespoň“ následující podmínky:

- a) přítomnost dvou hráčů, či dvou týmů,
- b) zájmy účastníků musí být v absolutním a přímém konfliktu a výhra jednoho je prohrou druhého, což nicméně umožňuje dobrou měřitelnost,
- c) všechny možné důsledky a odměny jsou účastníkům předem známy, stejně tak všechny možnosti jsou jim otevřené,
- d) každý z účastníků zvolí takovou cestu, která mu přinese větší výsledek

⁷ Charles Boix (1999: 622) naproti tomu formuluje „maxmin teorém“, který spočívá v minimalizaci rizik. V případě formování koalic se může jednat o minimalizaci rizika předčasných voleb překlenutím vzájemného antagonizmu a vytvořením vlády, která byla v předvolební situaci zdánlivě nereálná.

Problém teorie racionální volby tkví v tom, že ve skupině tří a více jednotlivců není dosahování shody jednoznačné, ale zejména organizačně jednoduché, čili platí, že žádný kolektivní rozhodovací proces nemůže zachovat racionalitu a nebýt svým způsobem diktátorským (Riker 1983). Vzhledem k podmínkám platnosti minimaxu „*je docela evidentní, že sociální situace zřídka splňují všechny podmínky mimo prostředí samotných [teoretických] her....[protože] jediný druh sociální situace, který opravdu naplňuje všechny čtyři podmínky, je totální válka, kde jedna strana požaduje bezpodmínečné zničení strany druhé*“ (Riker 1962: 15). Dále je problém racionality v tom, že jedinec není nikdy tak racionální⁸, jak se mu může na první pohled zdát, jak uvádí behaviorální ekonom Dan Ariely (2008). V politické vědě se nicméně můžeme setkat s aplikací známého rčení „účel světí prostředky“ a tak je za racionální považováno takové chování, které vede k dosažení stanoveného cíle za předpokladu vynaložení minimálních nákladů.

1.1.2 Teorie her

Teorie her je přístup, který, podobně jako předchozí teorie, staví na principu minimaxu. Herní přístup je spjat zejména s americkou tradicí teorie koalic. Teorie her vnímá politiku jako hru, strategii, při které každý hráč ovlivňuje svého protihráče a vice versa. Teorii her lze nicméně považovat za funkční, jen pokud je prostředí dostatečně formalizováno. V rámci volebně-koaličního soutěžení je tímto prostředím samozřejmě ústavní rámec daný Ústavou a zákonem o volbách do Poslanecké sněmovny.

V rámci teorie racionální volby jsme se zmínili o problémech, které s ní jsou spojeny. Je nicméně jasné, že určitý racionální podklad má každé jedincovo chování. Toto chování je spojeno s určitými premisami (Říchová 2000):

- a) chování jedinců je racionální,
- b) pravidla hry se v jejím průběhu nemění a jsou předem známá všem,
- c) všichni účastníci dopředu znají, co je v sázce tj. možné zisky a ztráty.

⁸ Na možnosti zneužití jedince v rámci masového rozhodování v podstatě staví i Michels ve své tezi o železném zákonu oligarchie, když hovoří o racionální stránce (Kroupa 2012: 22).

Další premisou je také to, že účastníci hry jsou omezeni určitým časem. V případě voleb se jedná o období, které je neomezené svým počátkem (v praxi však cca 3 měsíce před začátkem voleb) a končí počátkem voleb. Výsledkem těchto premis je nastavení vztahů mezi hráči, kterých jsou následující tři typy:

- a) vztah čistého konfliktu (*fixed-sum games*) je archetypem vztahu mezi účastníky hry. Vztah čistého konfliktu staví na racionalitě hráčů, z čehož vyplývá inherentní konflikt. Tento vztah nicméně nemá trvalou hodnotu a není v obecné rovině vztahem mezi členy určité entity, a tedy se váže na jednu konkrétní situaci - hru,
- b) vztah konfliktu a spolupráce (*mixed-motive games*) nepřináší výsledek, kdy jeden z účastníků hry je poražený a druhý vítěz a to v absolutním měřítku. Každý z hráčů si odnáší alespoň něco, což s sebou ale přináší požadavek na alespoň minimální spolupráci, komunikaci a nutnost volby strategie, která je přivede k zisku anebo k výsledku, který se nerovná absolutní ztrátě,
- c) vztahy čisté spolupráce (*fixed-proportion games*) přináší daleko složitější situace. Pro svou charakteristiku nemusí být tento druh hry považován za hodný zkoumání z perspektivy teorie her. Nutné je však znát okolnosti, za kterých dochází k formulování společného cíle. K jejich zjištění je hra vhodným prostředkem. „Hra tedy není nadbytečná, ale stává se naopak nezbytnou“ (Říchová 2000: 111).

Chování pojaté jako hra tak může mít několik výsledků. Prvním z nich je hra s nulovým součtem (*zero-sum game*), kterou rozpracoval William Harrison Riker (1962). Tento princip vychází z toho, že výhra jednoho je logicky ztrátou druhého hráče⁹, což a priori vyvolává vztah konfliktu - typicky situace vláda vs. opozice ve Spojeném království¹⁰. Druhým typem je hra s nenulovým součtem (*nonzero-sum*

⁹ Riker (1962) pak podotýká, že zisky vítězů musí být v celé své výši přesně rovné ztrátám poražených.

¹⁰ Výskyt většinových vlád by se v případně Spojeného království dal považovat téměř za axiom, nicméně v meziválečném období se zde vyskytovaly koaliční vlády, které byly výrazem národní soudržnosti v nelehkých časech. Ještě menší výskyt zde měly menšinové vlády, avšak, jak uvádí Lijphart (2012), Labouristé byli nuceni postavit menšinovou vládu v 70. letech minulého století, jelikož nedosáhli na většinu křesel. I v takto konzervativním případě bychom mohli nalézt výskyt hry s nenulovým součtem.

game), která se dále dělí na dvě varianty, přičemž první z nich je hra dvou hráčů (*two-person nonzero-sum game*), kteří si výsledek rozdělí poměrně. Zatímco hra s nenulovým součtem dvou osob může vyústit ve dvě logické varianty (Isaak, 1985: 242), kdy a) hráči získají alespoň něco, nebo b) všichni ztratí úplně všechno, druhá varianta - hra tří a více hráčů (*n-person nonzero-sum game*) - počítá s daleko složitější situací a strategií povolebních jednání. Můžeme tedy vidět přístup, který je ve svých úvahách každodenní politice přinejmenším blízký¹¹. Navzdory rozdílnosti obou variant, hry s nenulovým součtem mají obě jedno společné, a sice že na rozdíl od hry s nulovým součtem se nejedná o vztah čistého konfliktu mezi hráči, ale dochází k alternování konfliktu a spolupráce (*mixed-motive games*) či přímo čisté spolupráce (*fixed-proportion games*)¹². Zatímco se tedy strany v předvolební situaci vůči sobě vymezují, v povolební situaci jsou nuceny ke spolupráci, jelikož žádná nemá absolutní většinu. Říchová (2000: 113) uvádí jako příklad spolupráce situaci ve volbách do Senátu, „*kdy v druhém kole některé méně úspěšné strany z prvního kola poskytují podporu úspěšnějším stranickým kandidátům ze „spřízněných“ politických stran*“. Novák (1997: 133) pak například hovoří o kole aliancí v souvislosti s druhým kolem voleb do francouzského Národního shromáždění, kde můžeme vidět obdobnou ukázkou tohoto druhu spolupráce. Další vhodný příklad jsme mohli zaznamenat i v posledních volbách do poslanecké sněmovny, kdy Bohuslav Sobotka řekl doslova toto „*spolupráci s protestními stranami [ANO] vidím jako rizikovou pro stabilitu příští vlády*“ (vztah konfliktu); (Kopecký 2016). Navzdory svému tvrzení byl poté, vzhledem k volebním výsledkům (ČSÚ 2013), nucen s hnutím ANO 2011 spolupracovat. Zde bychom mohli spatřit i vztah čisté spolupráce, jelikož hráči (ANO A ČSSD) v průběhu hry zjistili společné zájmy a zjistili, že k jejich dosažení je lepší spolupráce než konflikt. Dokonce alternace konfliktu a spolupráce se při koaličním vyjednávání přetavila ve vztah čisté

¹¹ Kamil Švec (2006: 656) k tomu dodává, že „*v politice však k takovým [zero-sum] situacím dochází velmi zřídka*“. Konec konců, sám Riker (1962) přiznává, že největší naděje pro politickou vědu leží v nalezení adekvátního modelu politického chování.

¹² Samozřejmě platí, že spolupráce je jednodušší pro skupiny, které mají méně členů. Pro takové skupiny je i snazší dosahovat tzv. „*skryté neutrality*“ (Gamson 1961: 374), která pak drží koalici jednotnou.

spolupráce, i když nikdo nemůže pochybovat o tom, že i v rámci funkční koaliční vlády stále probíhá hra.

Teorie her je ovšem kritizována pro ignoraci společenských souvislostí, které jsou významnými proměnnými při zkoumání koaličních her. Tyto poznatky je třeba zapojit, jelikož jak kdysi údajně řekl Albert Einstein „*politika je složitější než fyzika*“. Tento přístup budeme aplikovat v další kapitole.

1.2 Charakteristika koalic

Bylo již řečeno, že nejpodobnější koaličním situacím je hra tří a více hráčů (*n-person nonzero-sum game*), se kterou teorie koalic také pracuje. Leaver a Schofield (1990) trefně poznamenávají, že „*koaliční politika je centrem náplně vlád ve většině zemí západní Evropy*“. Jak lze však pojem koalice vymežit? Toto slovo pochází z latinského *co-alescere*, tedy *srůstat*, což přesně vystihuje povahu politických koalic, v českém prostředí zejména, jelikož koalice jako jeden celek stoupá i padá. Andrew Heywood (2004) vymezuje koalici, jako „*uskupení vzájemně si konkurujících aktérů, které svedlo dohromady vědomí společného ohrožení nebo nutnosti vyvinout společné úsilí*“¹³. Další z možných odpovědí podává W. A. Gamson (1961), když píše, že „*koalice je dočasné, [na] prostředky orientované, spojenectví mezi jednotlivci nebo skupinami, které se liší ve svých cílech*“. Podle Říchové (2000), lze za koalici považovat „*partnerství alespoň dvou hráčů, nejčastěji politických stran, které získaly zastoupení v parlamentu*“. Jiří Kroupa (2012) nicméně zmiňuje i přítomnost předvolební koalice, když uvádí: „*pojem koalice je používán pro označení pro spolupráci politických stran, s níž se můžeme setkat v podobě předvolební koalice, která má - např. při existenci uzavírací klauzule – umožnit vstup do zastupitelského sboru i těm stranám, které by jinak samostatně neměly šanci*“. Kroupův přístup tedy připouští existenci spolupráce v období, kdy dochází mezi většinou stran primárně ke konfliktním situacím.

Lze nicméně konstatovat, že koalice může být i mezivolební, tedy uskupení vzniknuvší v období, kdy jedny volby již uplynuly, ale do dalších zbývá ještě nějaký čas a takové spojenectví se v daných podmínkách jeví jako výhodné. Toto také dokládá i

¹³ Heywoodova koncepce připomíná, lidově řečeno, sňatek z rozumu a proto je přes svou obecnost velice výstižná. Reflektuje totiž podle mého názoru teorii racionální volby.

další teze Blanky Říchové (2000), která pokládá za novou koalici každé uskupení vzniknuvší v případě, že dojde k:

- a) novým volbám,
- b) změně premiéra,
- c) stranického složení vlády-koalice,
- d) přeformulování koalice, tzn., nastává situace, kdy bývalí členové vládní koalice vytvoří po jakémkoliv změně novou vládu se stejným premiérem.

Ostatně koalici může být „každá vláda, která vznikne na základě jednání mezi politickými stranami“, čímž se Říchová (2000: 120) lehce odchyluje od své prvotní definice, neboť v prvním případě bylo za koalici možné považovat jakékoliv uskupení na parlamentní půdě, tedy i ad hoc koalice při hlasování. Pro účely této práce nicméně výborně poslouží druhá, o něco přesnější, definice Blanky Říchové, ale jak již naznačil příklad, budeme na koalici také nahlížet, jako na účelové spojení v době mezi volbami, což se nutně neomezuje pouze na formálně sestavené koalice, jak naznačuje Kroupa (2012)¹⁴. Podstatné ovšem je, že v rámci koalice si strany zachovávají vlastní suverenitu (Tóth 2015: 68), což je jedna z logických příčin rozpadu vládních koalic.

Ať už se jedná o dlouhodobé koalice či účelové skupiny, platí pro tato uskupení pravidla koaličního chování formulovaná W. A. Gamsonem (1961):

- a) existuje nějaké rozhodnutí (*decision*) a zároveň je zde množství dvou a více skupin, snažících se o maximalizaci zisku prostřednictvím tohoto rozhodnutí,
- b) alternativa individuálního dosažení zisku není možná,
- c) nikdo z účastníků nemá absolutní moc, tj. nikdo nemá tolik prostředků, aby rozhodnutí (*decision*) provedl individuálně,
- d) žádný z účastníků nemá právo veta, což znamená, že žádný z účastníků nemá nárok na členství ve vítězné koalici¹⁵.

¹⁴ Domnívám se, že tento pohled nám pomůže lépe pochopit proč, ty které vlády vznikly či mohou v budoucnu vzniknout.

¹⁵ Takové parametry může mít pouze hra dvou hráčů, kdy jeden má buď veto anebo vystupuje z pozice silnějšího, což ale platí za předpokladu, že „jeden z hráčů kontroluje padesát nebo více procent [zdrojů]“ (Gamson 1961: 375).

Z těchto pravidel cítíme, že navozují herní situaci hry s nenulovým součtem, jelikož – ad a) každý má ve hře co ztratit a ad b) nikdo nemůže získat absolutně všechno. Gamson (1961) ještě dodává, že ad c) se jedná o tzv. “nepodstatnou hru (*inessential game*)“, což je hra při které platí, že žádná koalice a priori není efektivnější, než kterýkoliv z individuálních účastníků¹⁶.

1.2.1 Dvě tradice koaliční teorie

Jak již bylo naznačeno výše, v rámci koaliční teorie existují dvě rozdílné cesty, jejichž prvky se v současnosti mohou prolínat či kombinovat a samozřejmě se vzájemně ovlivňují a precizují. Při sledování cíle této práce – *existuje-li archetyp vládních koalicí v českém prostředí a proč* – budeme sledovat chování politických stran částečně z perspektiv obou těchto tradic.

1.2.1.1 Americká tradice

Americká tradice, někdy též zvaná matematická, pracuje v kontextu teorie her, zejména hry s nulovým součtem. Pohled na herní situace nejvíce rozpracoval William H. Riker (1962), proto také americká tradice vnímá soupeření jako hru, ve které se hráči snaží o maximalizaci svého vládního podílu (*office-seeking*). Počet stran [Riker počítá se třemi a více členy (*n-person*)] určuje možnosti navazování spolupráce, které spolu se schopností takovou spolupráci navázat (vytvořit koalici) determinují možný úspěch strany jako hráče. Podle Říchové (2000) je hodnota každé (byť i potenciální koalice) určována dvěma faktory:

- a) schopností zajistit členům většinové postavení v legislativním tělesu (tedy právě onou schopností navazovat spolupráci a vytvořit koalici),
- b) velikostí vlastního zisku v rámci vytvořené koalice.

V rámci teorie minimaxu jsou pak samozřejmě nejvýhodnější sestavení takové koalice, která přináší největší zisk za vynaložení minima nákladů. Takovou koalici je podle

¹⁶ Nezbytnou (*essential*) se hra stává až ve chvíli, kdy individuální účastník vždy dostáhne nulové odměny (Gamson 1961: 374).

Rikera (1962) jedinež minimální vítězná koalice¹⁷ (*minimum winning coalition*) viz dále. Nazírání na herní situace perspektivou hry s nulovým součtem má za výsledek, že politická strana „*prohrává do doby konání nových voleb, kdy se obě strany mohou opět utkat v boji o podíl na výkonné moci*“ (Švec 2006: 656), nicméně jak poukazuje Říchová „*ve hře tři a více hráčů nemůže – teoreticky – žádný z hráčů dosáhnout pro sebe nejlepšího výsledku pouze prosazováním vlastního zájmu*“. Tím se opět dostáváme ke schopnosti navazovat spolupráci – komunikovat. Ačkoliv v herních situacích jsou podmínky a možnosti předem dané, neexistuje žádný účinný postup, tj. strana je závislá na krocích jiných stran. Americký přístup není dokonalý, nicméně si trůfám tvrdit, že odhaluje koaliční vládnutí v celé jeho nahotě tím, že strany vidí jako soupeře v první řadě o vládní křesla, nikoliv prosazování programu (*policy-seeking*) a právě tento je pak častokrát ohýbán ve prospěch zisku křesel. To potvrzuje dnes již téměř legendární výrok Bohuslava Sobotky tehdy ještě jako ministra financí ve vládě Vladimíra Špidly – „*ty sliby [v programu ČSSD do voleb v roce 2002] nebyly zasazeny do reálného ekonomického rámce a dnes v konfrontaci s realitou neobstojí*“ (Dolejší 2008).

1.2.1.2 Evropská tradice

Evropský přístup staví hlavně na empirickém výzkumu. Hledí se zejména na společenský kontext, v němž jsou dané koalice utvářeny (Říchová 2000: 121), tímto kontextem má pak Říchová (2000) na mysli a) politickou kulturu a b) politickou tradici¹⁸. Tento přístup umožňuje pochopit volbu takových kroků, které by byly z pohledu amerického přístupu považovány za iracionální¹⁹.

¹⁷ Taková koalice nastává za situace, kde jsou tři a více hráčů, prohra jednoho je rovna výhře druhého (*zero-sum*), odměny jsou neměnné, hráči jsou racionální a mají informace o možném vývoji herní situace (Riker 1962: 32).

¹⁸ Touto tradicí je u nás například apriorní vyloučení KSČM, která je, přes svou zjevnou systémovost, považována potenciálními koaličními partnery za anti-systémovou stranu. Například ČSSD se na svém Bohumínském sjezdu v roce 1995 usnesla, že nebude spolupracovat s extrémistickými uskupeními včetně Komunistů. Cabada (2006) také uvádí, že „*strany se dokáží semknout*“ i přes zjevné ideologické rozpory, aby mohla být vyloučena nesystémová strana tj. utvořit koalici, kterou by za běžných okolností nevytvořily.

¹⁹ Proto také interpretuje menšinové (*Minority Government*) a velké (*Oversized Cabinet*) koalice jako přijatelné a správné, ačkoliv podle Rikerovy (1962) definice by se jednalo divergentní uskupení.

1.2.2 Společná východiska Amerického a Evropského přístupu

Lavera a Schofield (1992) chápou Americkou a Evropskou tradici jako dva vzdálené přístupy. Přes jejich možné rozpory není záhodno opomenout základní vlastnosti společné oběma z nich, které nám slouží jako nutný základ při nazírání na koaliční politiku. Müller a Strom (2000: 4-5) formulovali ve své knize *Coalition Governments in Western Europe* čtyři, jak sami poznamenávají, obecná a fundamentální východiska:

1. Koaliční politika je strategická

Díky teorii racionální volby můžeme chápat koaliční jednání jako množinu motivovaných činů tvořených množinou motivovaných politických aktérů. Aktéři se také snaží racionálně předjímat chování těch, se kterými přicházejí během koaličního vyjednávání do styku a na základě těchto předpokladů upravovat své vlastní chování (strategie), které vede k jejich cíli.

2. Koaliční politika se projevuje jako hra mezi politickými stranami

Jako taková je pak podmíněna strategickým působením mezi stranami. Je tedy jasné, že strany zde hrají prim. Na druhou stranu Müller a Strom jsou přesvědčeni, že „straničtí lídři jsou celkem vzato hráči, na kterých záleží v koaliční politice [a jsou těmi, kteří] *definují její obsah*“. Důležitým je, stejně jako vztah mezi stranami, vztah mezi stranickým lídrem (i vedením v širším smyslu) a členy strany. Z toho vyplývá, že musíme zohlednit i strukturu strany pro pochopení jejího koaličního chování.

3. Koaliční politika je institucionálně podmíněná

Nemůžeme účinně porozumět chování a formování koalic bez znalostí prostředí, které je často ústavně²⁰ nastaveno. Ostatně se tomuto rozměru nemůžeme vyhnout v žádném politologickém výzkumu, neboť je součástí už

²⁰ To je však dvojího typu. Jednak logicky pokud jsou aktéři mimo kormidlo moci, musí se smířit s pravidly, která nastavil někdo jiný a častokrát jejich soupeři. Jednak poté pokud si tato pravidla mohou nastavit sami; konkrétně v České republice pak pravidla v podstatě vylučují sestavení volební koalice (ve smyslu zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky), protože jednoznačně motivují k iracionálnímu jednání, když určují koalicím složeným z 2, resp. 3, resp. 4 a více stran, aby získaly nejméně 10, resp. 15, resp. 20 procent celkově platných hlasů.

trojdimenzionálního pojetí politiky (Kroupa 2012: 13). Nejde však jen o ústavní rozměr, který je pro všechny stejný, ale také o pravidla, která si vnitřně nastavují samy strany. Ta pak mohou ovlivnit vztah mezi lídry a řadovými členy.

4. Koaliční politika je řízena očekáváním

„Pokud věříme, že strany jednají strategicky a nejsou (většinou) krátkozraké, je jasné, že žádný akt v koaliční politice nemůžeme chápat odděleně od ostatních, které mohou nastat dříve nebo později“ (Müller, Strom 2000: 5). Je tedy nutné sledovat koaliční politiku z dlouhodobějšího hlediska (např. sledováním předvolebních postojů, slibů) a veškeré akty ve vzájemném vztahu napříč časem.

1.2.3 Pravidla sestavování vlád podle Budge a Kemana (1990: 44)

1. Je-li demokratický systém ohrožen, všechny prosystémové strany vstupují do vlády jako velká koalice,
2. Není-li demokratický systém ohrožen, každá strana s absolutní většinou buď vytvoří jednobarevnou vládu, nebo dominantní strana zformuje vládu vylučující anti-systémové strany,
3. Nezáská-li žádná z politických stran většinu hlasů a hlavní štěpící linie je vlastníci – pracující, vytvoří vládu tábor, který buď zahrnuje významné politické strany, nebo má jejich podporu. Anti-systémové strany mohou tuto vládu podpořit, ale nikoliv v ní být,
4. Není-li hlavní štěpící linií vlastníci – pracující vytvoří dominantní prosystémová politická strana jednobarevnou vládu anebo se stane dominantním hybatelem v koaliční vládě (vylučující anti-systémové strany),
5. Neexistuje-li štěpící linie vlastníci – pracující a žádná strana není schopna naplnit kritéria bodu dva a čtyři, vytvoří koalici uskupení stran, které se shodly na největší části společné agendy. Nedojde-li k této shodě, zmenší se počet stran na takový, který získá nejmenší možnou většinu pro získání důvěry legislativního orgánu (MWC). V obou případech taková koalice zahrnuje prosystémové a vylučuje anti-systémové strany.

1.3 Typy koalic

1.3.1 Minimální vítězná koalice (*Minimal Winning Coalition*)

Minimální vítězná koalice je typ, který se zakládá na teorii racionální volby. Vychází z premisy, že pro strany je nejlepší sledovat zisk vládního křesla a zároveň minimální většinový počet hlasů. To potvrzuje svou definicí i Lijphart (2012: 79), který rozklíčoval význam podle názvu - „vítězná“ v tom smyslu, že strany kontrolují většinu křesel a „minimální“ v tom smyslu, že dosahují většiny, aniž by zahrnovaly nějaké přebytečné členy. Proto je také Rikerem (1962) definována jako taková, která je stejně velká nebo větší než je minimální počet požadovaný legislativou. Proto také každá koalice, která buď nedosahuje minimálního počtu členů anebo naopak zahrnuje nadbytečné členy, nespadá do této kategorie. Riker (1962) tedy, jak již bylo naznačeno, vychází z předpokladu, že jediný (a správný) cíl strany je zisk vládního křesla. Ostatně proto také vymezuje dosti obecná kritéria pro minimální vítěznou koalici:

- a) jedná se o koalici vytvořenou dvěma a více stranami, které kontrolují více než padesát procent parlamentních křesel,
- b) tato koalice nezahrnuje žádné nadbytečné členy, což znamená riziko, že (teoreticky) při ztrátě jediného hlasu koalice končí.

Nicméně takto obecná kritéria nám umožňují s touto koncepcí vcelku pružně pracovat a tak můžeme zahrnout další kritéria, jaká například uvádí Říchová (2000), ale částečně i Riker (1962):

- a) počet křesel v legislativě čili velikost,
- b) počet členů koalice,
- c) programovo-ideologická vzdálenost jednotlivých členů,
- d) kombinace počtu členů a jejich ideologická vzdálenost.

Díky těmto kritériím můžeme ze základního typu *MWC* dovodit další typy, které jsou v rámci koaliční teorie používány.

1.3.2 Koalice s minimálním počtem mandátů (*Minimum Size Coalition*)

Navazuje na první Rikerovo (1962) kritérium, které počítá s počtem křesel v legislativě. Koalice jednoduše reflektuje nejnižší možný počet mandátů (hlasů) při maximalizaci moci. Je možné uvažovat o tom, zdali ona maximalizace moci spočívá skutečně pouze v rámci minimálního počtu hlasů - což činí v České republice 100 + 1 hlas. Spokojíme-li se s tím, že taková koalice obdrží důvěru poslanecké sněmovny a bude schopna prosadit většinu zákonů, pak je vše v pořádku. Avšak uvažujeme-li o maximalizaci moci v absolutním měřítku, měla by taková koalice být schopna naplnit většinu Ústavní, čili 3/5. Usilování o moc se poté může jevit pouze jako touha získat onen post, nicméně zisk postu si klade, řekl bych, poněkud vyšší cíle. Proto je třeba, domnívám se, chápat jako racionální i takové koalice, které přijetím jednoho (z Rikerova pohledu) nadbytečného člena dosáhnou oněch zmíněných 120 hlasů ve sněmovně.

Riker (1962) nás kritériem minimálního počtu mandátů může lehce zmást, protože to samé kritérium už zahrnuje minimální vítězná koalice. Proto je po mém soudu MSC vhodnější při zkoumání ad hoc uskupení při hlasování na parlamentní půdě (ale i na municipální či vyšší územněsprávní úrovni), protože kritérium minimálního počtu mandátů může například evokovat situaci při hlasování o změnách Ústavy, což je kýžený stav, k jehož dosažení potřebovala každá vláda v novodobé historii České republiky podporu opozice. Tyto parametry tak odpovídají Gamsonově (1961) definici zmíněné výše.

1.3.3 Koalice s nejmenším počtem členů (*Bargaining proposition*)

Počet členů chápe Leiserson (1968) jako důležitý pro fungování minimální vítězné koalice. Leiserson (1968) předpokládá, že nižší počet vytváří prostředí odolné vnitřním tlakům a také prostředí vhodné pro lepší vyjednávání. Jako racionální se při tomto uvažování jeví co nejmenší počet co nejsilnějších členů. Ovšem pokud bychom přijali jako kritérium zároveň stabilitu koalice, bez níž konec konců nemá cenu usilovat o moc (*office-seeking*) a stejně tak ani o prosazování programu (*policy-seeking*), dá se za racionální považovat i nadměrná koalice (*Orversized Cabinet*), která minimálně

dokáže zabránit hlasování rebelů, pokud například koalice stojí na několika hlasech nad (zákonným) limitem²¹.

1.3.4 Koalice ideologicky blízká (*Minimal Range Coalition*)

„*Toto hledisko vnáší do koncepce minimální vítězné koalice (MWC) hledisko programové orientace a ideologických preferencí koaličních partnerů.*“ (Říchová 2000: 132). Logicky taková koalice, která je tvořena členy sobě programově blízkými, vytváří stabilitu a u vzdálenějších stran se i přes některé společné cíle vytváří poměrně vysoké riziko nestability a tak konflikty, které typicky vznikají před volbami, mohou pokračovat i po volbách. Jak podotýká Říchová (2000), možné koalice vytvořené vzdálenými stranami lze ihned v počátcích vyloučit.

1.3.5 Koalice ideologicky blízká s minimem členů (*Minimal Connected Winning Coalition*)

Ideologické propojení s dosažením minimálního počtu členů je výhodné pro stabilitu koalice. Taková koalice však není a priori vítěznou koalici (Říchová 2000: 133), neboť je často zapotřebí přijmout tzv. „*partnera v meziprostoru*“ (Říchová 2000: 133), který slouží jako pojítka mezi vzdálenějšími stranami. To nastává v případě, že není možné dosáhnout shody s jinými stranami, ať už se jedná o ideologicky nevhodné, či svým počtem hlasů méně významné anebo také (téměř) antisystémové strany. Stranu v meziprostoru u nás představuje nejlépe a nejčastěji KDU-ČSL²².

1.3.6 Velká koalice (*Oversized Cabinet*)

Jak už název napovídá, jedná se o koalici, která v sobě zahrnuje alespoň jednoho nadbytečného člena. To potvrzuje i Lijphart (2012), který ji definuje jako takovou, která „*pojímá více stran, než je nutné pro dosažení většiny v zákonodárném sboru*“. Rikerem (1962) je pak považována za nežádoucí a stejně jako další typ – menšinová vláda – je výrazem neschopnosti stran dosáhnout shody a vytvořit minimální vítěznou koalici

²¹ To ostatně potvrzuje i Říchová (2000: 133), když říká, že velká koalice je tvořena „*v obavách o výsledek hlasování v případech, kdy chybí výraznější stranická disciplína... velké koalice jsou tak sui generis i ochranou politické strany před deviantním chováním vlastních poslanců*“.

²² Tato strana ostatně figurovala v devíti vládách z celkových třinácti v období od obnovení samostatné České republiky do současnosti (včetně dvou úřednických vlád), (Úřad vlády ČR 2016a).

(MWC). Jak již bylo uvedeno výše, i velké koalice mohou mít své opodstatnění a za určitých podmínek mohou mít racionální základ. Tento se pak podle Říchové (2000) projevuje *a) v důrazu na programové zájmy a vazby mezi stranami a b) jako ochrana proti deviantnímu hlasování vlastních poslanců*, jak již bylo zmíněno. Velká koalice však v České republice nikdy nebyla – zřejmě proto, že se často vyskytuje v konsensuálních demokraciích (Lijphart 2012: 80).

1.3.7 Menšinová koalice (Minority Cabinet)

Menšinovou vládu definuje Lijphart (2012) jako takovou, která „*není podporována parlamentní většinou*“. Podle Lijphartova názoru (2012: 80) se menšinové vlády podobají většinovým a také je lze nalézt spíše v konsensuálních demokraciích. Je tedy jasné, že taková koalice vznikne buď v patové situaci anebo pokud si to okolnosti a tradice žádají.

1.4 Vzorový příklad formování koalic

Tabulka č. 1 slouží jako názorný příklad, jak lze kombinovat a utvářet koalice na základě získaných mandátů. Počítáme s hypotetickým příkladem, kdy mandátů je celkem 200, ve stranickém systému se pohybuje pět relevantních stran a jedná se tedy o systém více stran umírněným pluralismem (Sartori 2005: 185). K zisku důvěry je třeba 50% + 1 hlas.

První možností je minimální vítězná koalice, kterou reprezentuje kombinace stran ADE. Strana D slouží jako středová strana, pojítka, mezi stranami A a E, přestože se nejedná o nejmenší stranu. Tu reprezentuje levicová strana A, která nicméně nemůže být vypuštěna, jelikož by koalici chybělo jedenáct křesel a stala by se tak menšinovou. Vidíme, že při uplatnění základních Rikerových (1962) kritérií (kontrola více než 50% křesel a žádní nadbyteční členové) se koalice ADE jeví jako racionální, stejně tak může být za racionální považována koalice stran BE. Nicméně při pohledu v širším kontextu a zohlednění ideologické příbuznosti/vzdálenosti, musí být s ohledem na (racionální) životaschopnost koalice vypuštěna z našich úvah, stejně tak musí být vypuštěna koalice ADE, jelikož levicová strana A by zde působila jako rušivý element. Na druhou stranu, koalice BE, by se při preferování minimálního počtu členů jistě jevila jako výhodná. Jako nejlepší volba pro minimální vítěznou koalici tedy bude koalice stran ABC a to jednak díky počtu členů, protože se neobjede bez strany A, ale také díky jejich

ideologické blízkosti respektive proto, že strana C je chápána jako středo(le)vá. Nyní však nehraje roli pojící strany, ale spíše strany doplňkové. V praxi vidíme, že středová politika je možná bezpáteří, ale za to extrémně racionální a výhodná (minimálně v krátkodobém měřítku). Proto koalici také můžeme označit za koalici stran minima ideologicky blízkých členů, což je dle mého názoru absolutně nejlepší kritérium, jelikož umožňuje flexibilní rozhodování v rámci koaliční politiky a zároveň díky ideologicko-programové podobnosti částečně předchází problémům.

Toto schéma je samozřejmě zjednodušené, protože nemůžeme zohlednit předvolební sliby, programy, institucionální rámec jednotlivých stran, povolební události a některá další specifika a proměnné a také (ve světle české reality) ani zásady aktérů, kteří mají hrát spíše deklaratorní, než konstitutivní roli ve formování koaličních vlád.

Tabulka č. 1 – Schéma koaliční typologie

Strany	A	B	C	D	E
	Levice				Pravice
Mandáty	16	42	52	24	66
Možné koalice					
Minimální vítězná koalice	ABC (110)	ADE (106)	BCD (118)	BE (108)	CE (118)
Koalice s minimálním počtem mandátů		ADE (106)			
Koalice s minimálním počtem členů				BE (108)	CE (118)
Koalice ideologicky blízká	ABC (110)		BCD (118)		CE (118)
Koalice ideologicky blízká s minimem členů	ABC (110)		BCD (118)		CDE (142)

Zdroj: Adaptováno podle Lijpharta (2012: 82) na základě počtu křesel v PSP ČR

2 IDEOLOGICKÁ POZICE STRAN

2.1 Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)

ČSSD je moderní levicovou formací, která vychází z Občanského fóra, konkrétně jeho sociálnědemokratického křídla a části reformních komunistů. ČSSD je strana hlásící se k principu svobody, demokracie, sociální spravedlnosti, solidarity (Strmiska et al 2005: 449). Vznikla obnovením tradiční sociálnědemokratické strany, která zde působila již za první republiky. Výrazným předsedou strany byl v 90. letech současný prezident Miloš Zeman, jemuž je stále část strany loajální a nakloněna. V současné době ale stranu kontroluje poněkud liberálnější křídlo reprezentované současným předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou a ministrem a senátorem Jiřím Dienstbierem. Hloušek a Kopeček označují ČSSD jako výjimku ve střední Evropě, která nemá mnoho sociálně demokratických stran, které by se po pádu komunismu obnovily (Hloušek, Kopeček 2010: 37). Hlavním problémem ČSSD je paradoxně její dominantní pozice na levé straně politického spektra, která zapříčiňuje to, že zde nemá přirozeného partnera vyjma KSČM, se kterou se však zavázala nespolupracovat tzv. Bohumínským usnesením. Dle tohoto usnesení považuje KSČM za extremistickou stranu. Nicméně snaha dostat se k moci ve straně rezonuje a část členů požaduje zrušení tohoto zákazu (Parlamentnilisty.cz 2013).

2.2 Občanská demokratická strana (ODS)

ODS je dalších z nástupnických stran Občanského fóra, které ačkoliv bylo „pro všechny“, soustředilo v sobě mnoho názorově nepříliš blízkých proudů. ODS vychází z proudu, jenž se soustředil kolem Václava Klause. Ten se později stal jejím předsedou. ODS se z počátku snažila být dominantní stranou na pravici, což v roce 1996 vedlo k integraci jejího dřívějšího volebního partnera – Křesťanskodemokratické strany (KDS), jejíž menší část odešla do KDU-ČSL. V roce 1997 strana prošla skandálem, který vstoupil do dějin jako „Sarajevský atentát“. Jednalo se o zveřejnění nejasností ve financování strany. To zapříčinilo rozkol ve straně – část představitelů odešla a založila Unii Svobody (US); (Strmiska et al 2005: 450). Strana se hlásí se konzervativním i liberálním myšlenkám (Strmiska et al 2005: 450). Liberální ideje lze v jejich programových bodech spatřovat zejména v ekonomické rovině – liberalizace zákoníku

práce, nízké daně, přehledný daňový systém a další. Konzervativní myšlenky naopak reflektují důraz na profesionální obranu země, bezpečnost národa uprostřed Evropy. Zde klade důraz zejména na diplomatické nástroje (ODS 2014). Ačkoliv lze ODS považovat za jasně pravicovou stranu, dávno již není dominantním aktérem. Je to jednak kvůli přítomnosti pravicových populistů v čele s Úsvitem a jednak kvůli neplnění jejich cílů, především v období vlády Petra Nečase, která například zvyšovala daně. V posledních volbách získala ODS 7,7% hlasů (Parties-and-elections.eu 2016a).

2.3 Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

Komunisté navazují na předválečnou, meziválečnou a poválečnou tradici strany KSČ, která vznikla odtržením marxistického křídla od sociálních demokratů (Strmiska et al 2005: 447). Hlásí se k tradicím levicového pokrokového hnutí. Chce být moderní a aktivní levicovou stranou v současné společnosti. Primárně se soustředí na hájení zájmů „prostých občanů“ (KSČM 2016). Strana má stabilní podporu, která pravidelně překračuje 10% hlasů. Přes tuto stabilní podporu nicméně nebyla od svého vzniku v roce 1989 součástí žádné koaliční vlády (Strmiska et al 2005: 447-450), byť mnohdy hrála a v budoucnu jistě může hrát významnou roli při vytváření tiché podpory ať už pro menšinové vlády anebo v ad hoc koalicích při hlasování. Na stranu se uplatňuje tichá dohoda o vyloučení²³. To zejména proto, že strana se od svého vzniku nijak výrazně nereformovala (Strmiska et al 2005: 450). O tom vypovídá i fakt, že v čele strany se dosud vystřídali pouze čtyři muži, přičemž poslední z nich, Vojtěch Filip, je předsedou strany již jedenáctým rokem. Navíc se strana otevřeně hlásí k marxistickým myšlenkám, ačkoliv deklaratorně prosazuje pluralitní a demokratickou společnost (KSČM 2016); (Strmiska et al 2005: 450).

2.4 Strana zelených (SZ)

Zelení vznikli počátkem roku 1990 (MF ČR 2016a). Strana se hlásí k moderní společnosti aktivních občanek a občanů, čímž navazuje na svůj původ, který leží v občanských hnutích, která byla za minulého režimu tolerována a rozvíjela částečné opoziční aktivity. Jmenovitě šlo o Český svaz ochránců přírody a Slovenský svaz

²³ Například prezident Václav Havel před volbami v roce 2002 prohlásil „...já s nimi neorganizuji pouze určitý typ pracovních konzultací.“ (Fischer 2002).

ochránců přírody a krajiny. Tyto dvě organizace se výrazně zasadily o tranzici Občanského fóra. Navíc část „zelených“ myšlenek byla reflektována i v lidskoprávní agendě hnutí Charta 77 (Hloušek a Kopeček 2010: 91). Nevybočuje tak nijak z tradice zelených stran, které mají původ v sociálních hnutích, která se začala objevovat v průběhu 60. let 20. století (Hloušek a Kopeček 2010: 83). Zelení kladou důraz na moderní sociální stát, který bude vydávat finance na kulturu a vzdělání – proto prosazují zachování veřejného vysokého školství bez poplatků za studium. Tím se nepochybně řadí k liberální levici. Chtějí podpořit mladé rodiny a také kladou důraz na genderovou rovnost²⁴ a čisté životní prostředí (Strana zelených 2016b). Pro účel této práce je však nutné zmínit, že v předmětném období, kdy byla strana parlamentní a vládní stranou, došlo k jejímu výraznému posunu vpravo k politickému středu. V roce 2005 byl do čela strany zvolen Martin Bursík, jež byl koncem 90. let jako člen KDU-ČSL krátkou dobu ministrem životního prostředí. Ten před volbami odmítl spolupráci s malými liberálními stranami a soustředil se na spojení environmentálního a sociálně-liberálního akcentu. Zároveň odmítl představu neodemokracie²⁵ formulovanou předchozím vedením (Hloušek a Kopeček 2010: 99). Díky Bursíkovo spojení těchto akcentů strana dokázala kromě tradičního elektorátu, jenž byl tvořen zejména postmateriálně orientovanými voliči, zaujmout také materiálně naladěné voliče, kteří hledali liberální alternativu (Hloušek a Kopeček 2010: 99).

2.5 Věci veřejné (VV)

Věci veřejné byla politická strana působící mezi lety 2001 – 2015, kdy se na 19. konferenci konané 14. července 2015 přeměnila na spolek (MS ČR 2015a). VV byly původně prezentovány jako akce občanů nespokojených s veřejným děním. Jde však o alternativní a poněkud zidealizovaný pohled na vznik strany. Ta totiž vznikla jako podnikatelský záměr na pomoc občanům při jednání s úřady, zapsaná 12. 11. 2001 jako obchodní firma Věci veřejné, s.r.o. do obchodního rejstříku, později změněná na Vydavatelství Pražan spol. s r.o., které je od 29. 12. 2015 v likvidaci (MS ČR 2015b).

²⁴ To dokazuje i článek 18 odst. 2 písm. d) stanov strany, podle kterého funkci prvního místopředsedy zastává vždy osoba opačného pohlaví než předseda (Strana Zelených 2016a).

²⁵ Tato idea představovala zapojení občanů do procesu kontroly obchodních korporací. Ze spotřebitelů se tedy měli stát aktivní aktéři (Hloušek a Kopeček 2010: 98).

Nejvíce klientů měly Věci veřejné na Praze 1, kde začaly po čase vydávat časopis Pražan. Odtud mýtus o vzniku strany jako akce nespokojených občanů Prahy 1. Za zmínku ještě stojí, že jediným a hlavním inzerentem v časopisu korporace byla firma ABL, a. s., se kterou byl spojený pozdější předseda strany Vít Bárta. Stranu šlo nicméně aktivně vnímat od obecních voleb v roce 2006, kde získala 20,37% hlasů ve svém hlavním „teritoriu“ na Praze 1 (ČSÚ 2006). Strana se později již jako parlamentní rozdělila a tehdejší členka a místopředsdkyně vlády Karolína Peake založila vlastní stranu LIDEM (Lidovky.cz 2012). Podstatný pro Věci veřejné byl důraz kladený na přímou demokracii, kterou chtěly demonstrovat vnitrostranickým referendem (Věci veřejné 2010: 5). To v praxi znamenalo, že jakoukoliv politickou otázku strana předkládá svým členům (tzv. „věčkářům“), kteří o dané otázce hlasují, což má za důsledek nepředvídatelnost strany jako koaličního partnera nebo, v případě snahy o stabilitu v koalici, ztrátu voličů, jejichž názory nebudou respektovány. Zajímavým se také jevil jejich příklon k většinovému volebnímu modelu spolu s přímou volbou politiků, zejména na místní úrovni (Věci veřejné 2010: 5). Pakliže bychom měli umístit stranu na pravolevé ose, jednalo by se nejspíše o pravicovou stranu, která má blízko k politickému středu. Akcentovala podporu podnikatelů snižováním daňové zátěže, centrální nákupy, změnu zákona o veřejných zakázkách, ale také kladla velký důraz na protikorupční opatření (Věci veřejné 2010: 5).

2.6 Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)

KDU-ČSL je tradiční křesťansko-demokratická strana, která vznikla začátkem 90. letech spojením původně konkurenčních subjektů – Československé strany lidové (tradiční křesťanskodemokratické strany) a Křesťanskodemokratické strany (pravicová křesťansko-demokratická strana stojící na západních postojích této rodiny; vzešla z disidentů). Sloučení však předcházela volební koalice nazvaná Křesťanská a demokratická unie (Hloušek, Kopeček 2010: 168). Pozice strany je středová, což ji umožňuje být koaličním partnerem jak pro levici, tak pravici. Taková strategie má ovšem i své nevýhody, o čemž se přesvědčil předseda KDU-ČSL Josef Lux, když v druhé polovině 90. let tlačil onu středovost jako hlavní přednost své strany. Oba její potenciální koaliční partneři ji však odšoupli do opozice tzv. opoziční smlouvou

(Hloušek, Kopeček 2010: 167). Takto KDU-ČSL opustila vlády po dlouhých šesti letech a navrátila se opět v roce 2002 a od té doby byla opět součástí vlád až do roku 2009, kdy nastoupila úřednická vláda Jana Fischera. Ve volbách v roce 2010 opět neupěla. Od roku 2013 je opět členem koaliční vlády. Strana tedy svého koaličního potenciálu využívá a její volební výsledky se pohybují stabilně nad deseti procenty (Parties-and-elections.eu 2016a). KDU-ČSL je členem Evropské lidové strany (EPP), z čehož plyne i její proevropské zaměření a federalistický pohled na integraci (Hloušek, Kopeček 2010: 178). Hlavní prioritou strany je školství, kde uplatňuje poměrně meritokratický pohled. Dále prosazuje progresivní zdanění fyzických osob a nízké daně pro právnické osoby. V oblasti zemědělství chce podporovat české výrobky (KDU-ČSL 2015).

2.7 Unie svobody – Demokratická unie (US-DEU)

Unie svobody byla strana vzniknuvší počátkem roku 1998. Jde o frakci ODS, která se oddělila v souvislosti s takzvaným Sarajevským atentátem. Mezi lety 1998 – 2002 byla součástí takzvané čtyřkoalice KDU-ČSL, Unie Svobody, Občanské demokratické aliance a Demokratické unie. S poslední jmenovanou se v roce 2002 po neúspěšných volbách a rozpadu čtyřkoalice sloučila. Často vystupovala pod zkráceným názvem Unie (Strmiska et al 2005: 449-450). US-DEU se orientovala primárně na střední stav, čímž do jisté míry přebrala koncept ODS. Její profilace byla tedy zejména liberální. Byla pro-atlantickou a proevropskou stranou. Kladla důraz na odpovědnost člověka za jeho vlastní osud (Strmiska et al 2005: 450). V roce 2002 kandidovala společně v Koalici s KDU-ČSL, kde dohromady získaly 14,27%. O čtyři roky později strana získala necelou třetinu procenta (Parties-and-elections.eu 2016b). To, spolu s vnitrostranickými spory (Strmiska et al 2005: 450), dovedlo stranu až k definitivnímu zániku počátkem roku 2016 (MF ČR 2016b).

2.8 TOP 09

TOP 09 je poměrně mladou stranou, avšak přesto etablovanou. Vznikla jako únikový plán bývalého předsedy KDU-ČSL Miroslava Kalouska, který je současným předsedou TOP 09. Před ním jím byl Karel Schwarzenberg, který je zároveň jejím prvním předsedou (Votrubová 2009). Ten stál spolu s Kalouskem u vzniku strany v roce 2009 (MF ČR 2016c). Strana akcentuje zejména tradice. Konkrétně se odvolává na Evropské hodnoty vycházející z křesťansko-judaistické kultury. Označuje se za konzervativní politickou stranu. Svůj program staví na respektu k parlamentní demokracii a právnímu státu. Slušnost považuje za středobod politické komunikace. Dále klade důraz na bezpečí, svobodný trh, vyrovnané rozpočty a předcházení zadlužování. Dále akcentuje zapojení komunálních politiků, což plyne z jejich dlouhodobé spolupráce se Starosty a nezávislími (STAN). S tím souvisí i podpora nevládních organizací respektive celkově občanské společnosti (TOP 09 2016).

2.9 Politické Hnutí ANO 2011 (ANO)

ANO je politické hnutí vzniknuvší v roce 2012 (MF ČR 2016d) jako protestní akce Andreje Babiše, který je jeho současným lídrem. Hnutí si zakládá na odlišení od stran, zejména těch tradičních, za které považuje všechny, vůči kterým se kdy vymezoval jejich předseda. Hnutí ostatně stojí na jeho popularitě, jelikož jde zároveň o druhého nejbohatšího občana České republiky. Hnutí stojí na několika jednoduchých tezích: a) dáme lidem práci, b) stejná pravidla pro všechny, c) aby tu chtěli žít i naše děti. V případě prvního bodu se jedná o zajištění stabilních pravidel pro investory, důsledný výběr daní a financování státních zakázek. Druhý bod se týká zrušení imunity poslanců a senátorů (nikoliv však indemnity), zavedení majetkových příznání politiků a odpolitizování státního zastupitelství a NKÚ. Třetí bod se soustředí na kvalitu potravin, školství a zneužívání sociálního systému. Strana tak částečně cílí na podnikatele a střední třídu – tradiční elektorát ODS, ale zároveň akcentuje sociální odpovědnost, státní investice a další témata typická pro ČSSD, pro kterou je zároveň koaličním partnerem (ANO 2013). Samo ANO se považuje za „*středopravé hnutí*“ (ANO 2015). K tomu lze pouze dodat, že zavržení konkrétní ideologie umožňuje hnutí být flexibilní catch-all formací.

2.10 Úsvit přímé demokracie (ÚSVIT)

Úsvit je politická strana, kterou založil podnikatel česko-japonského původu a senátor Tomio Okamura, po kterém se strana také později pojmenovala na Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. Samotná akcentace přímé demokracie je přitom úsměvná, přihlédneme-li k tomu, že za stranu rozhodoval předseda s výkonným tajemníkem, jako statutární orgán a později sekretář. Strana uspěla v parlamentních volbách v roce 2013, ve kterých získala 6,9% (Parties-and-elections.eu 2016a). Později se strana začala rozpadat, což vyústilo ve vyloučení Tomia Okamury a Radima Fialy z poslaneckého klubu, kvůli pochybnému nakládání se stranickými financemi (Lang 2015). Okamura s Fialou později založili hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD); (MF ČR 2016e). Takzvaní pučisté s v čele s Markem Černochem převzali stranu, kterou přejmenovali na Úsvit - Národní Koalice (MF ČR 2016f). Strana se soustředila na zavedení přímé volby poslanců, starostů a hejtmanů a jejich odvolatelnost, prosazení celostátního referenda, zákaz souběhu funkce ministra s poslaneckou nebo senátorskou funkcí, takzvanou fiskální ústavu a důsledné oddělení zákonodárné a výkonné moci – vládu měl jmenovat přímo volený prezident bez nutnosti vyslovení důvěry sněmovny (Desítka 2013). V současné době je jádro strany rozdělené na dvě entity. Zásadní však pro obě zůstává důraz na přímou demokracii – SPD (SPD 2015). K tomu zároveň přibyla národní hrdost a jistý odpor vůči imigrantům – Úsvit NK (Úsvit NK 2013).

3 ANALYTICKÁ ČÁST

3.1 vláda Vladimíra Špidly

3.1.1 Situace předcházející sestavení

Kromě nadcházejících voleb²⁶ přinesl rok 2002 také konec opoziční smlouvy. To pro oba favority – ČSSD a ODS – znamenalo nutnost určitých vyjádření. Začátkem května zaslal předseda ČSSD Vladimír Špidla dopis předsedovi ODS Václavu Klausovi. V tomto dopise stálo, že ČSSD by se ráda domluvila na ukončení smlouvy. Podle ODS však smlouva byla na jedno použití a s novými volbami končí. Při jejím podpisu však tehdejší předseda ČSSD Miloš Zeman nevyklučoval její pokračování nezávisle na volbách (Tabery 2006: 38). Tyto tanečky považovala ODS za laciná předvolební gesta ze strany ČSSD (Bílek 2002). Opoziční smlouva představovala tichou spolupráci těchto stran. V souvislosti s jejím koncem se ale spekulovalo o možné otevřené spolupráci. Ostatně ani Václav Klaus v té době nevyklučoval velkou koalici²⁷ (Bílek 2002), což je zajímavé, protože o devět dnů později se rozpovídal o sociáldemokratismu a „*dalších nebezpečných ismech*“ (Korecký 2002a). Vyhlídku velké koalice však částečně rozptylovala kauza kolem Klausova vyjádření podpory návrhu Marka Bendy na zrušení povinného členství v profesních komorách. Prezidentem lékařské komory byl toho času David Rath, později člen ČSSD a ministr zdravotnictví za tuto stranu. Rath připodobnil Klause ke Klementu Gottwaldovi a měl dokonce připravenou billboardovou kampaň s těmito hesly. Do předvolebního boje se tak zapojila do té doby nepolitická komora, která reprezentovala čtyřicet tisíc členů (Riebauerová 2002). Později však Rath ztratil podporu a od stávkování a negativní kampaně ustoupil. Ostatně byl i některými poslanci označen za člověka, který přetváří komoru v odbory (Hanslík 2002), na druhou stranu Rathovo předvolební tažení mělo podporu jak šéfů Unie svobody a KDU-ČSL, tak Vladimíra Špidly. Koalice však zároveň vyrukovala s kampaní kritizující vládu sociální demokracie – šlo o témata jako vymahatelnost práva nebo vzdělání. Lidovci ani

²⁶ Rok 2002 byl skutečně volebním rokem. Kromě sněmovních, se konaly i senátní a místní volby. Na to ostatně upozornil i prezident Václav Havel ve svém novoročním projevu (ČRO 2016a).

²⁷ Podle Václava Klause se navíc s Vladimírem Špidlou shodli na rovné dani, alespoň co se jejího principu týká. Sazbu by si podle Klause zřejmě Špidla představoval jinou (Plesl 2002).

unionisté však nepovažovali tuto do jisté míry negativní kampaň za problematickou. Předseda lidovců Cyril Svoboda neváhal sociální demokraty označit za „*reálnějšího koaličního partnera*“ (Dola 2002). Jeho kampaň totiž nebyla směřována na ČSSD jako na celek. Stejnou rétoriku použila i šéfka unionistů Hana Marvanová. V jejích očích není rozpor mezi vidinou koaliční spolupráce a kritikou vládní strany, protože se také vymezují vůči konkrétním lidem (Petr Lachnit a Jaromír Schling), kteří by ostatně byli překážkou takové spolupráce (Dola 2002). Právě tyto dvě strany se zdály být důležité pro následující povolební vyjednávání. Lidoveckého předsedu však k lobbování za vládu se sociální demokracií vedly spíše pragmatické, vnitrostranické důvody. Svoboda se zejména potřeboval vyrovnat s Janem Kasalem, jehož uskupení mělo v poslaneckém klubu převahu (Mladá fronta Dnes 2002). Za jistý důvod tohoto příklonu lze považovat i to, že ČSSD vycházela z průzkumů veřejného mínění jako nejdůvěryhodnější a zemi prospívající strana. Zároveň pro voliče KDU-ČSL byli občanští demokraté nedůvěryhodní, dokonce v míře nedůvěryhodnosti předstihli komunisty. Přesto však nelze říci, že by sociální demokracie byla toho času voliči lidovců vnímána jako nejlepší volba. Naopak voliči unionistů vnímali jako nejhorší právě sociální demokracii a raději by viděli koalici například s lidovci (CVVM 2002a: 1-2). Snaha Marvanové vyhnout se přímému střetu se sociálními demokraty a nechat si otevřená povolební vrátka může být vysvětlena silnou fluktuací voličů unionistů. V březnu/dubnu 2002 by US volila třetina jejích voličů z voleb v roce 1998 (CVVM 2002b: 1-2).

Podstatná také byla volební témata. Volby 2002 nejvíce charakterizuje absence výraznějšího tématu, které by bylo akcentováno napříč stranami. Pro voliče však ústředním tématem bylo zlepšení životních podmínek, vymahatelnost práva a posilování konkurenceschopnosti českých výrobků. Poslední nepochybně souvisí se vstupem do EU, který se stal prvním z témat prezentovaných občanskými demokraty. Naopak Koalice přišla s tématy, které sama vytýkala vládní ČSSD (Blechová 2002a). Z průzkumů uvedených před volbami nicméně plyne potřeba voličů řešit korupci (CVVM 2002c: 1-2), což je první téma Koalice a druhé téma ČSSD (Blechová 2002a). Další z témat, která považovali voliči za závažná, byla nezaměstnanost, organizovaný zločin, sociální jistoty a životní úroveň (tato témata považovalo za závažná 70% – 50% voličů). Obecně se dá říci, že preference sociálních témat více nahrávala sociální

demokracii. Přesto však z volebních témat voliči považovali za závažná pouze reformu důchodového systému (38%) a vstup do EU (27%); (CVVM 2002c: 1-2). Zároveň v dubnu 2002 mělo výhrady k ODS 40% respondentů. To v kombinaci s atraktivitou hlavního volebního tématu občanských demokratů jasně vypovídalo o značné naději sociálních demokratů na úspěch ve volbách. Zajímavé také nepochybně je, že většina voličů sociálních demokratů má výhrady právě k ODS. Její voliči naopak nejvíce nesnesou komunisty a jako druhé uvádějí sociální demokraty (CVVM 2002d: 1-3). Dalším podstatným faktorem, který svědčil v neprospěch ODS, byla tichá podpora prezidenta Václava Havla, kterou měla povolební koalice sociálních demokratů a Koalice (Kubík, Šídlo 2002). Poslední jmenovaná však přesto nebyla ideálním uskupením. Měsíc před volbami se objevila zpráva o vyzývání členů KDU-ČSL k preferenčnímu hlasování právě členy lidovců. Snažili se tak předstihnout unionisty, kteří by je mohli připravit o cenná křesla. Kromě toho lidovci podpořili změnu volebního zákona, která snižovala nutný počet preferenčních hlasů (Dolanský 2002). Přestože do volebního klání nejvíce zasáhly jmenované partaje, stojí za to připomenout postoj strany Zelených, která se od voleb 1998 začala výrazněji profilovat. Ta akcentovala především demokracii, modernizaci a vzdělání. Jejich program stál na vymezení vůči ODS a KSČM (alespoň tak, jak byl prezentovaný předsedou Rokosem). Chtěli „rozvířít stojatou hladinu parlamentního rybníka“ (Rokos 2002). Podstatným tématem byla úroveň vzdělání (hlavně přístup ke vzdělání), která se v roce 2002 stala aktuální pro většinu budoucích středoškoláků. Přesto však vzdělání nebylo klíčovým tématem a před volbami jej označily jako naléhavé dvě pětiny voličů (CVVM 2002c: 2).

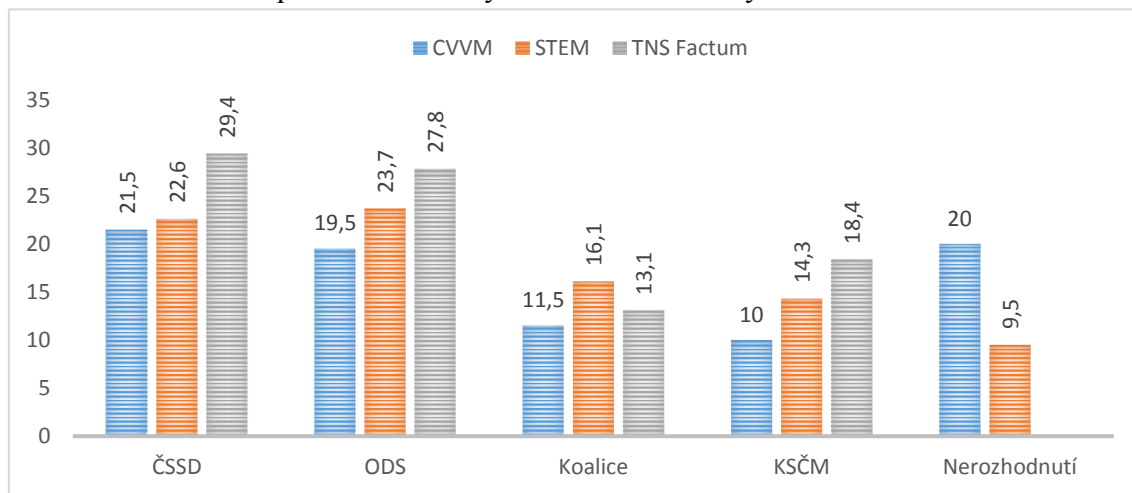
3.1.2 Volby a povolební situace

Těsně před volbami vše nasvědčovalo tomu, že o jejich výsledku rozhodnou voliči s dosud nejasnými preferencemi. Výsledky šetření CVVM svědčily ve prospěch sociální demokracie (29% dotázaných), o něco méně poté ODS (27% dotázaných); (CVVM 2002e: 2). Podpora ČSSD je poněkud zvláštní, protože se jednalo o dobu jejího

vládnutí²⁸, navíc s tichou koalicí s ODS v podobě opoziční smlouvy (srov. Klíma 2001: 15 – 29). Přesto sociální demokracie výrazně vedla. Navíc se snažila z voleb udělat rozhodující klání – místopředseda ČSSD Stanislav Gross označil volby za přímou volbu premiéra, protože voliči vybírají ze zhruba stejně velkých stran (Korecký 2002b). Ostatně další favorit voleb, občanští demokraté, nejednal jinak. Klaus už daleko před volbami naznačoval souboj liberalismus – socialismus. Těsně před volbami tento souboj však povýšil, když obvolával domácnosti, kde varoval před levicovým nebezpečím a vyzval k volbě ODS²⁹. Tuto taktiku ovšem zvolila i Koalice již dva měsíce před volbami. Klausovci, jak se toho času občanským demokratům posměšně přezdívalo, tak nepřišli s ničím novým (Blechová 2002b).

10. 6. 2012, kdy skončila zákonem předepsaná lhůta pro zveřejňování předvolebních průzkumů, odmítl (zřejmě pod vlivem jejich výsledků) lídr sociální demokracie Vladimír Špidla koalici s ODS. Nešlo ani tak o odmítnutí koalice s občanskými demokraty jako takové (byť Špidla zdůrazňoval programovou vzdálenost), ale zejména o osobu Václava Klause (Čásenský a Riebauerová 2002).

Graf č. 1 – Srovnání předvolebních výsledků favorizovaných stran

Zdroj: Mladá fronta DNES, 10. června 2002, E1.

²⁸ Vláda měla toho času podporu pouhých dvou pětín obyvatel, přičemž většinu z nich tvořili studenti s dobrou životní úrovní (zde je možné poukázat na možnou spojitost s postmateriálními hodnotami těchto voličů) a tradičně voliči ČSSD (CVVM 2002f: 1).

²⁹ Později byl tento přístup vyhodnocen jako nesprávný, kvůli příliš agresivnímu tónu kampaně (Šaradín et. al. 2002: 21).

Samotné volby se konaly 14. a 15. června. Ukázalo se nejen, že příliš negativní kampaň stranám nesvědčí, ale také jak se předvolební průzkumy mohou mýlit. Jak ukazuje tabulka č. 2, žádná ze stran kromě komunistů si výrazně nepolepšila. Ztráty byly patrné i tam, kde to málokdo čekal – u Koalice. Volby nicméně přinesly jasného vítěze v podobě sociální demokracie, která získala 70 mandátů. Ta ihned po volbách anoncovala, že jako první osloví Koalici. Špidlův záměr byl mít koalici pro větší počet lidí, než je 30% voličů (Riebauerová a Slonková 2002). Výhra sociální demokracie je poměrně jasná. Začátkem tisíciletí byly pro voliče klíčové spíše materiální hodnoty (to ostatně vysvětluje podporu ČSSD v chudších regionech, jako je Karviná) u starších voličů, které ostatní strany naopak neakcentovaly. Například ODS se vymezila vůči socialismu a vedle toho jako hlavní téma postavila vstup do Evropské unie, což většinu voličů zkrátka nezajímalo. Špatné vnímání ODS je dalším faktorem, který se podepsal na jejím špatném výsledku, protože – ačkoliv opoziční smlouva byla dílem obou stran – je chápána jako strůjce opoziční smlouvy. Nepřihrála jí ani ostrá telefonická kampaň. Koalici na druhé straně mohlo uškodit, že se po různých peripetiích dostala ze čtyřkoalice až ke spojení dvou stran, přičemž KDU-ČSL vedla poměrně negativní vnitřní kampaň za kroužkování svých kandidátů. To nemuselo být veřejností vnímáno pozitivně. Komunistická strana je de facto jediným vítězem těchto voleb, protože si výrazně polepšila³⁰ a navíc nahrála určitému volebnímu patu, jelikož vzhledem k předvolebním vyjádřením a dlouhodobé blokaci komunistů jako koaličního partnera sociální demokracie, zůstal pouze jeden myslitelný koaliční partner.

Tabulka č. 2 – výsledky voleb do PSP ČR 2002

Strana	Výsledek	Počet mandátů
ČSSD	30,2%	70
ODS	24,47%	58
KSČM	18,51%	41
Koalice	14,27	31

Zdroj: Volby.cz

³⁰ Ostatně, komunisté se ihned po volbách vyjádřili, že by blokovali i menšinovou vládu sociálních demokratů (Čápová a Šídlo 2002). To lze vnímat i jako sankci za to bohumínské usnesení.

3.1.3 Vyjednávání o koalici a její sestavení

Jak již bylo řečeno, volby nedopadly příliš šťastně. Systém čtyř stran lze označit za omezený pluralismus, alespoň dle Sartoriho (2005: 132) definice. Jistou výhodou pro vítěze voleb však nepochybně bylo rozdělení mandátů, které do jisté míry vyrovnávalo tragičnost faktu, že všechny strany se vůči sobě v kampani vzájemně vymezily. Na druhé straně pro Koalici zde vznikla nabídka, jež nešla odmítnout. Buď vstoupit do vlády anebo zaniknout.

Díky přítomnosti pouze čtyř stran, máme poměrně omezené kombinace, které by teoreticky dávaly smysl. Jako první se nám přirozeně nabízí koalice ČSSD a Koalice, kterou ostatně oslovil Vladimír Špidla jako první (Riebauerová a Slonková 2002). Tato koalice také disponuje ideálním počtem minimální vítězné koalice. Přesto tento typ skýtá určitá úskalí spočívající v životaschopnosti závislé na hlasu mnohdy jediného poslance. Z tohoto hlediska by se jevila jako daleko vhodnější koalice ČSSD a KSČM. Roli hraje i to, že tato koalice výborně splňuje kategorii ideologické propojenosti (mnohem více, než u daleko více do středu orientované Koalice). Vzhledem k výše zmíněnému Bohumínskému usnesení je však tato koalice nereálnou, kromě toho ji Špidla výslovně vyloučil těsně po volbách (Kubita, Kolář a Kalinová 2002). Nelze nezmínit slabé zastoupení těchto stran v Senátu, kde měly pouhých 17 křesel z 81 (Kincl 2002). Z hlediska possibility konstruktů koalice je také možné vyloučit koalici KSČM a ODS, která by ani nesplňovala ideologickou blízkost ani počet mandátů (ten by zřejmě získala tichou podporou, což je však také velmi nepravděpodobné). V samém počátku voleb nebyla vyloučena ani velká koalice, resp. koalice ČSSD a ODS, která by disponovala solidní ústavní většinou. K tomu přivzatá Koalice by poté rozšířila vládu o dalších 31 mandátů, což by ji učinilo mimořádně silnou. Problematické však je Klausovo protisocialistické tažení zahájené před volbami, které tuto možnost poměrně jednoznačně vyloučilo. Jasnou se tedy jeví, jako první zmíněná, koalice ČSSD a Koalice, která je ideální minimální vítěznou koalici. Její zformování má za následek jednak volební pat, který navzdory volebním předpovědím nevyprodukoval jednu či dvě silné strany, jednak relativní ideologická blízkost a nezanedbatelným faktem je zcela jistě podpora prezidenta Václava Havla (Kubita, Kolář a Kalinová 2002). Vzhledem k ideologické blízkosti lze tuto koalici označit jako minimální vítěznou, navíc

ideologicky propojenou. Hlavní orientace směřovala na programový průnik (*policy-seeking*), přestože manévrovací prostor nenabízel mnoho dalších variant a tak by se nabízela úvaha, zdali strany nevedlo jednání spíše k zisku postů, protože další příležitost by se nemusela naskytnout (*office-seeking*).

Tabulka č. 3 – Možné koalice

Strany	KSČM	ČSSD	Koalice	ODS
	Levice			Pravice
Mandáty	41	70	31	58
Možné koalice				
Minimální vítězná koalice	ČSSD, KSČM (111)	ČSSD, Koalice (101)	ČSSD, Koalice, ODS (159)	ČSSD, ODS (128)
Koalice s minimálním počtem mandátů		ČSSD, Koalice (101)		
Koalice s minimálním počtem členů	KSČM, ODS (99)	ČSSD, Koalice (101)		Koalice, ODS (89)
Koalice ideologicky blízká	ČSSD, KSČM (111)			Koalice, ODS (89)
Koalice ideologicky blízká s minimem členů	ČSSD, KSČM (111)	ČSSD, Koalice (101)	ČSSD, Koalice, ODS (159)	Koalice, ODS (89)

Zdroj: Autor na základě volebních výsledků.

3.2 Vláda Stanislava Grosse

3.2.1 Situace předcházející sestavení

Vladimír Špidla měl kromě zisku důvěry občanů ve volbách v roce 2002 ještě další úkol, a sice dovést sociální demokracii do nově voleného Evropského parlamentu a necelý půlrok poté i k úspěchu v krajských volbách. Volby se konaly v polovině jeho mandátu, což zakládá vždy jistý důvod k bilancování.³¹ Kromě toho, vítězství v Evropských volbách mohlo do jisté míry předurčit vítěze voleb krajských. Situace se však dva roky od voleb výrazně změnila. Špidlův hlavní oponent z voleb minulých nyní přesídlil na Hrad, který se výrazně vymezoval proti Evropské unii v probíhající kampani³² (Beldík 2004a). Špidla si navíc získal poměrně nízké sympatie voličů (27%), zatímco Kalusovi důvěřovaly téměř tři čtvrtiny voličů. Podobné důvěře jaké se Špidla těšil po volbách v roce 2002, se nyní těšil mladý Stanislav Gross (55%); (CVVM 2004a: 1), i když i u něj se jednalo o významný pokles (téměř pětina). Špidlova vláda si vedla pouze o něco lépe, než on sám - získala si sympatie více než třetiny voličů.

Podobně jako u voleb sněmovních nedokázala nyní vládní strana přinést žádné nosné téma. Předmětem sporu dva týdny před volbami se stala problematika Benešových dekretů, pro jejichž zrušení se vyslovil bavorský předseda Vlády Edmund Stoiber. Tím vyprovokoval k debatě Václava Klause, který se proti tomu ostře ohradil, avšak premiér reagoval tak, že se jedná o uzavřenou záležitost. Celá situace se při tom řešila na Evropské úrovni. Tím Špidla do jisté míry ukázal nezáměr řešit některé problémy, které pro část obyvatel nejsou marginálními (CVVM 2004b: 1-2).

Kvůli absenci silného tématu a celkového nezájmu voličů o tento druh voleb, utrpěla vládní ČSSD volební porážku. Značný vliv měla také špatná komunikace vlády s občany, ale i s poslanci. Například podle Jana Bureše za tento přístup značně mohl sám Špidla, který o své pravdě nediskutuje a odmítá ji obhajovat, kromě toho jeho vláda není jednotná, což občané vnímají citlivě (Beldík 2004b). Mimo to Vladimír Špidla

³¹ Takto ostatně pojala kampaň ODS, která se vymezila vůči Špidlově vládě a nabádala občany, aby rozhodli svým „evropským“ hlasem nikoliv pouze o budoucnosti hlasu České republiky v Evropském parlamentu, ale zejména o budoucnosti Špidlovy vlády (*LIDOVÉ NOVINY* 2004a).

³² Z tohoto hlediska se pak jeví jako paradoxní, že to byla právě vláda Václava Klause, která podala 17. ledna 1996 přihlášku do Evropské unie (Úřad Vlády ČR 2016b).

prohlásil těsně před volbami, že „*síla vlády je určena minulými volbami*“ (*LIDOVÉ NOVINY* 2004b).

Tabulka č. 4 – Výsledek voleb do Evropského parlamentu 2004.

Strana	Zisk
ČSSD	8,78 %
KDU - ČSL	9,57 %
KSČM	20,26 %
NEZÁVISLÍ	8,18 %
ODS	30,04 %
SNK ED	11,2 %

Zdroj: Volby.cz

Volební porážka způsobila začátek diskuse o změně vlády, ačkoliv občanští demokraté přiznali, že k rozhodnutí vyvolat předčasné volby musí dospět vláda sama, zmínili, že ji budou testovat u jakéhokoliv hlasování (Kubita 2004a). Samotná koalice se však zdála být ještě více rozdělená. Dokonce Špidlův spolustraníček a místopředseda vlády Stanislav Gross se svěřil, že se kloní k „*širší změně ve vládě*“. Kromě toho Špidlova strana volala po změně předsedy, kterým měl být podle některých hlasů právě Gross (Čásenský 2004). V této situaci se ukázalo, že Špidla byl připraven se obhájit, avšak poměrně pozdě. Zároveň podle něj nebyl důvod měnit předsedu strany, protože volby nevnímal jako debakl, ale prostou porážku (Kolář 2004a). Nicméně později, zřejmě pod tlakem nadcházejících změn ve vládě (výměna ministra spravedlnosti) a ve vedení unionistů, se Špidla rozhodl spojit svůj post šéfa sociální demokracie a předsedy vlády s důvěrou ústředního výkonného výboru ČSSD (Kolář 2004b). Zároveň se rozhodl ještě před sjezdem požádat sněmovnu o důvěru, zřejmě s vidinou upevnění své pozice. To se však nelíbilo šéfovi unionistů Marešovi, který neviděl v hlasování smysl a zvažoval, že celý jejich klub se hlasování nezúčastní (*LIDOVÉ NOVINY* 2004c). I to byl zřejmě důvod, proč Špidla od tohoto riskantního kroku upustil.

V pondělí 28. června 2004 již bylo jasné, že Špidla ve vedení sociálních demokratů pokračovat nebude. Novým předsedou se stal Stanislav Gross, který stál před doslova Sofiinou volbou, buď menšinově vládnout s tichou podporou KSČM, nebo spustit předčasné volby. Druhou variantu by podpořili občanští demokraté, kteří by však

výměnou chtěli předčasné volby už v létě 2005. Komunisté by, ačkoliv nepřímý, podíl na vládě vřele uvítali. Poprvé od roku 1989 by měli možnost podílet se na utváření politik vlády. Problematictí byli dosavadní koaliční partneři, kteří odmítali jakoukoliv podporu komunistů (Kubita 2004b) a oba stáli o členství ve vládě, přičemž unionisté vyloučili podporu menšinové vlády ČSSD, protože by ztratili poslední podíl na moci, který jim zbýval (Kolář 2004c). Významným hlasem se však zdál být prezident Klaus. Ten se nechal slyšet, že předčasné volby jsou z jeho strany posledním možným řešením (Vokatý 2004).

3.2.2 Vyjednávání o koalici a její sestavení

Složení stran a rozložení mandátů zůstalo stejné, taktéž počet členů v Poslanecké sněmovně zůstal obdobný. Přišli však někteří noví členové v důsledku voleb do Evropského parlamentu, do kterého kandidovali někteří poslanci. Pro možné koalice je opět možné využít nástin tabulky č. 3, avšak upravené možným jedním chybějícím hlasem. Ve skutečnosti se jednalo o možné dva chybějící hlasy, ale poslanec Kott vstoupil do klubu unionistů začátkem července (Parlament České republiky 2016a). Přestože Stanislav Gross velice chtěl, nebylo možné s parlamentem v tomto složení sestavit jednobarevnou vládu, aniž by ji nedrželi v šachu komunisté anebo předčasné volby, které na oplátku považovala ODS. Navíc v případě, že by Grossovy pokusy selhaly, dostala by šanci právě ODS, protože prezident by preferoval spíše vládu opírající se o mandáty ve sněmovně, než vládu úřednickou (Kolář a Kubita 2004). Ostatně prezident Václav Klaus řekl přímo otevřeně, že podpoří vládu, která se bude opírat přímo o většinu. Tím zúžil manévrování při koaličním vyjednávání (Kolář 2004d). Chybějící mandát k podpoře (stranicky) stávající vlády dodal poslanec unionistů Bielez, který uvolnil svůj mandát nastoupivšímu Kořistkovi, jenž se nechal slyšet, že by byl loajálním poslancem (Kolář 2004d), čímž se Gross vyhnul i schůzce s Komunisty.

Vládu Gross tedy sestavil s původními stranami s původním těsným mandátem. Z tohoto pohledu lze i tuto vládu označit za minimální vítěznou. Zde šlo však o přístup *office-seeking*, neboť ČSSD se snažila udržet si místa. Přesto nelze vyloučit, že tento krok byl veden záměrem prosadit co nejvíce z programu ve zbytku volebního období. Zatímco Gross mířil do Strakovy akademie, bývalý premiér Špidla mířil do Evropské

komise, kde měl nahradit stávajícího komisaře Pavla Teličku (*LIDOVÉ NOVINY* 2004d). Je možné, že vidina tohoto postu přiměla Špidlu vzdát stranický boj s populárnějším Grossem - tomu však nedůvěřovaly měsíc po zisku důvěry ve sněmovně tři čtvrtiny občanů (CVVM 2004c: 1-2). I to bude důležité pro budoucí vývoj.

Tabulka č. 5 – Možné koalice

Strany	KSČM	ČSSD	KDU- ČSL	US- DEU	ODS
	Levice				Pravice
Mandáty	41	70	23	8 (-1)	58
Možné koalice					
Minimální vítězná koalice	ČSSD, KSČM (111)	ČSSD, KDU- ČSL, US-DEU (101); (- 1)	ČSSD, KDU- ČSL, US- DEU, ODS (159); (- 1)		ČSSD, ODS (128)
Koalice s minimálním počtem mandátů		ČSSD, KDU - ČSL (101); (- 1)			
Koalice s minimálním počtem členů	KSČM, ODS (99)	ČSSD, KDU- ČSL, US-DEU (101); (- 1)			KDU- ČSL, UDS- DEU, ODS (89); (-1)
Koalice ideologicky blízká	ČSSD, KSČM (111)				KDU- ČSL, UDS- DEU, ODS (89); (-1)
Koalice ideologicky blízká s minimem členů	ČSSD, KSČM (111)	ČSSD, KDU- ČSL, US-DEU (101); (- 1)	ČSSD, KDU- ČSL, US- DEU, ODS (159); (- 1)		KDU- ČSL, UDS- DEU, ODS (89); (-1)

Zdroj: Upravená tabulka č. 3.

3.3 Vláda Jiřího Paroubka

3.3.1 Situace předcházející sestavení

Vláda Jiřího Paroubka představuje stejně neobvyklý případ, jako vláda předchozí. Jde opět o koalici vzniklou v důsledku změny předsedy vlády. Velmi stručně bylo naznačeno, že sympatie voličů se Stanislavem Grosse budou mít vliv na budoucí vývoj. Důvod konce jeho vlády je v záhadném financování koupě bytu (Kmenta 2005) a zároveň napjaté situaci v sociální demokracii, jejímž vrcholem se stal dopis Zdeňka Škromacha Stanislavu Grosse, což se nelíbilo mnohým členům – nebylo v zájmu rok a půl před řádnými volbami prát špinavé prádlo pomocí dopisů zveřejněných na internetu (Kopecký 2005a). Gross byl tak v nezáviděníhodné situaci, když neměl jak doložit původ peněz na koupi bytu, ani neměl silného spojence ve straně. Vážnost celé situace podtrhávala nespokojenost občanů s politickou situací, kterou vyjádřila více než polovina dotázaných (CVVM 2005: 2). Kromě toho, v podstatě tradičně, do situace vstoupil prezident Václav Klaus, který reagoval na napětí v koalici, jež vyvolávalo jednání mezi sociálními demokraty a lidovci (Klaus 2005). Ti totiž balancovali na hraně rozpadu. Stejně tak sociální demokraté, kteří chtěli koalici s KDU-ČSL ukončit. Vše se stále točilo kolem Grosse, který se stal pro lidovce nepřijatelným. Spoléhalo na to, že Gross sám odstoupí, případně, že se o budoucím předsedovi ČSSD rozhodne na Velikonočním sjezdu. Tento tlak měl zároveň punc chápavého porozumění demokratického koaličního partnera, protože lidovci naznačili, že budou respektovat jakékoliv vedení vzešlé ze sjezdu (KDU-ČSL 2005). Spoléhalo však na „divokou kartu“, kterou nedostane právě Gross (Dolejší 2005). Ze strany ČSSD přitom bylo lpění na osobě Grosse druhotné, alespoň podle prohlášení tehdejšího předsedy sněmovny Lubomíra Zaorálka, který doslova řekl: „*já nebo Stanislav Gross jsme jen nástroji politického programu a každý z nás je nahraditelný.*“ (Čásenský a Šídlo 2005). Tento výrok je poměrně jasným dokladem toho, že sociálním demokratům šlo za tehdejšího rozložení sil ve sněmovně zejména o *policy-seeking*.

Problém v koalici se částečně uklidnil, když se Gross omluvil za nejasnosti kolem koupě bytu. To uspokojilo unionisty, nikoliv však lidovce a už vůbec ne opoziční ODS (ta plánovala vyvolat hlasování o nedůvěře za předpokladu, že lidovci ve vládě nesetrvají). Lídr lidovců Miroslav Kalousek dokonce prohlásil: „*Grossovi jako osobě*

bych důvěru při hlasování ve sněmovně nedal.“ (Dolejší a Kopecký 2005). Obdobným tempem probíhaly vzájemně adresované zprávy médií, až do sjezdu ČSSD 26. března 2005, kde se mělo rozhodnout o Grossově budoucnosti. Jako soupeř se mu postavil Zdeněk Škromach s podporou stále vlivného Miloše Zemana, který si však, jak trefně proběhlo médií, vylámал zuby. Spojil Grossův osud s osudem svým a avizoval, že pokud chce ČSSD dělat skutečnou levicovou politiku je připraven pomoci a vrátit se. Vzhledem ke Grossově vítězství je velice pravděpodobné, že ČSSD nebyla toho času tak levicová, jak by si Zeman byl býval přál (*Mladá fronta DNES* 2005a).

3.3.2 Vyjednávání o koalici a její sestavení

Problémy ve straně a koalici (zejm. ze strany lidovců, pro které byl Gross nepřijatelný) však přivedly Grosse doslova mezi Skyllu a Charybdu. ODS naplnila své sliby a vyvolala hlasování o nedůvěře. To nechalo Grossovi dvě možnosti: a) žádat o podporu KSČM, b) skončit. Je jasné, že být premiérem, který si 15 let od revoluce podá ruku s komunisty, není úspěch hodný potlesku. Stejně tak není dobré zapsat se do historie jako druhý premiér ČSSD, který spojil osud své strany sám se sebou. Nakonec Grossova vláda přežila, díky komunistům, kteří se zdrželi hlasování (Parlament České republiky 2005). To z nich ovšem udělalo silného hráče, který by tak nepochybně mohl chtít vyšší podíl na moci. V tuto chvíli se do hry opět vložil Václav Klaus, který chtěl, aby Gross výměnou za přijetí demise několika ministrů podrobil „rekonstruovanou“ vládu testu důvěry sněmovny (*Mladá fronta DNES* 2005c). Přes tento výrok, který se zdál být ve prospěch ODS, požadoval Klaus, aby v případě neúspěchu další vládu sestavila ČSSD (Kopecký 2005b). Další jednání se vedla bez Grosse, resp. bez stranických lídrů. V noci z 13. na 14. dubna však bylo dosaženo dohody právě mezi předsedy stran. Na tomto jednání se shodli na podobě většinové koalice v čele s Janem Kohoutem za ČSSD (iDnes.cz 2005a). Dohoda, kterou přivítal i prezident se však záhy stala pro sociální demokracii nevýhodnou, jelikož se mělo původně jednat o koalici bez stranických lídrů, což se naplnit nemělo (Černý a Hýlová 2005). Navíc o pár dní později odmítl post premiéra i navrhovaný Jan Kohout (Křeč 2005). Proto ČSSD navrhla na post premiéra tehdejšího ministra pro místní rozvoj Jiřího Paroubka, který se stal přijatelným i pro ostatní strany. Koalice tak měla zůstat zachována s tím, že lídři stran v ní zaujmou příslušné posty (iDnes.cz 2005b). 25. dubna 2005 jmenoval prezident

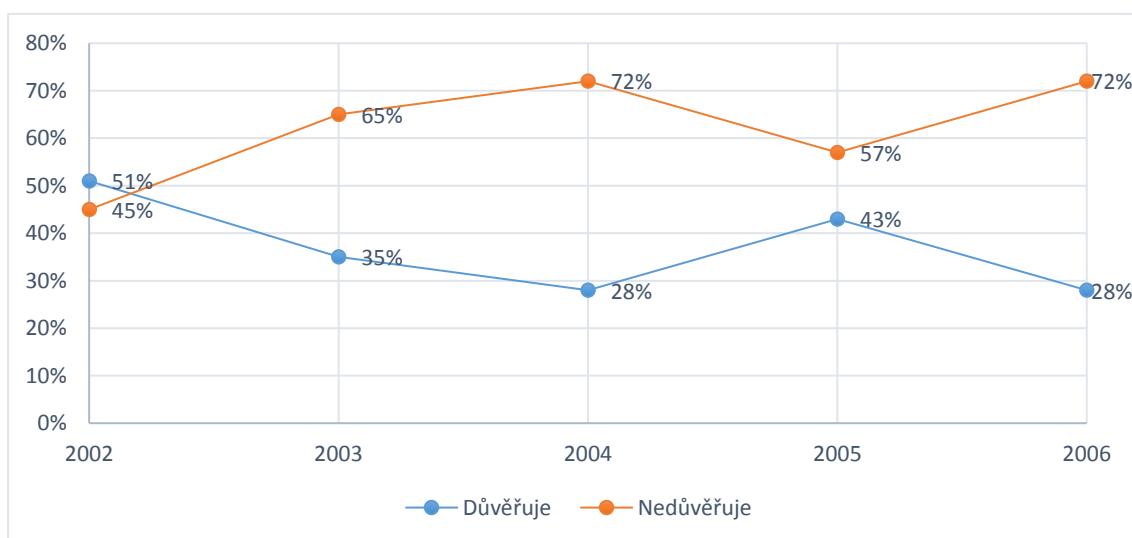
vládu Jiřího Paroubka pár hodin po přijetí demise Stanislava Grosse (iDnes.cz 2005c). Z hlediska charakteristiky této koalice lze konstatovat, že jde stále o ideální minimální vítěznou koalici, neboť podpora sněmovny a prakticky i složení zůstaly zachovány (až na čtyři personální změny). Účel zformování se mi jeví prakticky stejný jako u Grossovy vlády, tedy udržet ČSSD u moci (*office-seeking*).

3.4 Vláda Mirka Topolánka I

3.4.1 Situace předcházející sestavení

Paroubkova vláda, která měla za úkol dovést zemi až k datu řádných voleb, si alespoň podle názoru občanů nevedla příliš úspěšně. Mezi lety 2002 až 2004 si sympatie občanů získala pouze vláda Vladimíra Špidly, avšak pouze ve volebním roce. Ostatní vlády příliš oblíbené nebyly. Jiří Paroubek byl v nepohodlné pozici, jelikož přebral rozdělenou stranu a koalici, která se jevila být spíše sňatkem z rozumu, nežli rozumnou alternativou k vládnutí (přesto zůstávala jediným racionálním řešením).

Graf č. 2 – Důvěra vládě v letech 2002 - 2006

Zdroj: Autor na základě průzkumů CVVM „Důvěra k ústavním institucím ...“ uskutečněných ve sledovaném období vždy v posledním čtvrtletí příslušných let.

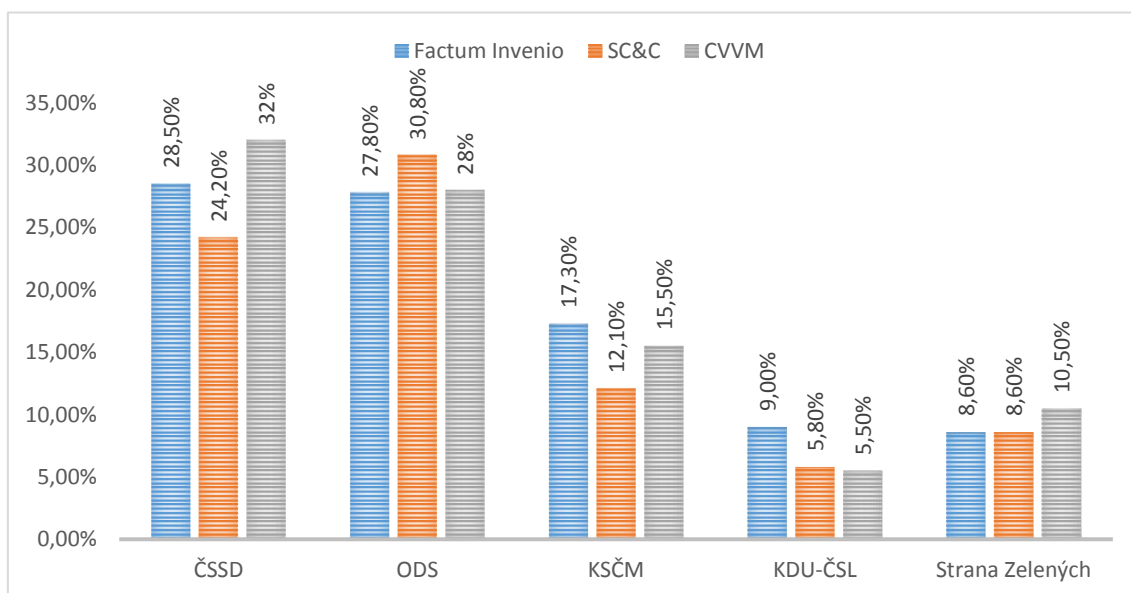
Situace před volbami byla vyostřená. ČSSD vedená Jiřím Paroubkem (toho času čerstvým předsedou) a opoziční ODS chtěly svůj podíl na moci. ODS z titulu svázaných rukou a Paroubkova ČSSD zřejmě z titulu nové příležitosti. Kampaň byla charakteristická zejména personalizací, profesionalizací a celkovou složitostí (oproti

dřívějším létům), která je typická pro fenomén amerikanizace voleb, resp. pro postmoderní kampaň (srov. Brandová a Šaradín 2006). Míra personalizace byla značně determinována silnými lídry obou favoritů, kteří však byli před volbami až příliš ukázněni, alespoň co se prvního debatního duelu týče (Kubita 2006). Míru rivality podtrhla až příliš nepolitická potyčka mezi stomatologem Miroslavem Mackem (ODS) a Davidem Rathem, toho času ministrem zdravotnictví za sociální demokracii, kterému Macek ušetřil záhlavek. Toho Rath využil, aby z ryze osobní záležitosti udělal útok ODS na levicovou politiku ČSSD, kterou nejen Rath prosazoval (LIDOVÉ NOVINY 2006a), ve skutečnosti se však jednalo o reakci na Rathův výrok o Mackově manželství. Další osobní úroky na sebe nenechaly příliš dlouho čekat a premiér se rozhodl podat trestní oznámení na Topolánka kvůli pomluvě (Malecký 2006). Kromě příkladu značně osobního přístupu jsou tyto incidenty ukázkou toho, o co v těchto volbách nešlo. Nešlo totiž zejména o diskuse nad programy a věcnými argumenty. Kampaň byla charakteristická vzájemným osočováním ze lži, případně z populistické politiky. Příkladem může být například Mackův článek ze začátku měsíce května, kde reagoval na výčet úspěchů sociálnědemokratické vlády publikovaný Jiřím Paroubkem (Macek 2006). To souvisí s kampaní obou stran, která směřovala zejména na distribuci zdrojů – vládní ČSSD zvyšovala výdaje na nejrůznější sociální výdaje a snažila se tyto kroky obhájit a přislíbit do budoucna, ODS naproti tomu přislíbila řadu reforem v klíčových oblastech s přislíbem implementace značně liberálních prvků. Přístup vládní strany by se dal charakterizovat jako „rovnost“, zatímco její oponent se program snažil označit jako „svoboda, odpovědnost.“ Tato podoba kampaně značně determinovala podobu přístupu ostatních stran (Lebeda et. al 2007: 179). To se ostatně projevilo i na podpoře stran, mezi kterými vedla v květnu ODS následována ČSSD (28%), komunisty (15,5%) a Zelenými (10,5%); (CVVM 2006: 2), kteří jsou zřejmě největším překvapením. Lze-li tak hovořit o postmateriální kampani, lze nepochybně hovořit i o postmateriálních voličích v těchto volbách (viz výše podkapitola 2. 4.), díky kterým právě zeleným vzrostla podpora.

3.4.2 Volby a povolební situace

Závěr kampaně byl charakteristický částečným náskokem ODS a pomyslným vítězstvím Mirka Topolánka v posledním předvolebním duelu. Zejména se však akcentovaly neúspěchy tehdejší vlády. Zejména se jednalo o nenaplněné sliby, jako byla například výstavba dálnice D3, přímá volba prezidenta (tu nakonec nepodpořila právě vládní ČSSD), snižování mandatorních výdajů (naopak Paroubek je zvyšoval, což sloužilo, jako zbraň ODS viz výše) zvyšování výdajů na kulturu, snižování počtu zaměstnanců ve veřejném sektoru, neuskutečněná důchodová reforma (která měla být vládní prioritou), přídavky na děti všem (to později ČSSD označila za nereálný slib); (Machálková 2006).

Graf č. 3 - Srovnání předvolebních výsledků favorizovaných stran

Zdroj: Malecký 2006; CVVM (2006: 1-2)

Volby dopadly příznivě pro ODS. Přinesly dvě novinky, pokud jde o strany (viz tabulka č. 7). Silnou pozici dvou programově vzdálených stran a slušnou podporu zeleným, kteří se stali první parlamentní environmentalistickou stranou v postkomunistickém státu (tu typicky volili vzdělanější lidé, srov. Lebeda et. al 2007: 138). Zároveň však přinesly nízkou volební účast (64,47%), která byla determinována zejména pocitem odcizení elektorátu od politiky (Lebeda et. al 2007: 203).

Mirek Topolánek se v reakci na výsledek voleb nechal slyšet, že tento výsledek je nejbujnější sen, jaký měl. Zároveň však s vědomím rozdělení mandátů zalitoval, že nebude možné sestavit středopravicovou koalici. Jiří Paroubek se naproti tomu naprosto

smířil s opozičními lavicemi. Přesto však sociální demokraté, nebo komunisté, drželi zbytek stran v šachu a vice versa. Komunisté však byli pro velkou koalici, protože v tom spatřovali uklidnění situace (Mladá fronta DNES 2006).

Tabulka č. 7 – výsledky voleb do PSP ČR 2006.

Strana	Zisk	Počet mandátů
ODS	35,38 %	81
ČSSD	32,32 %	74
KSČM	12,81 %	26
KDU-ČSL	7,22 %	13
Strana zelených	6,29 %	6

Zdroj: Volby.cz

3.4.3 Vyjednávání o koalici a její sestavení

První neformální jednání proběhla mezi občanskými demokraty, lidovci a zelenými. K těm skutečným chtěl vítěz voleb přizvat i sociální demokraty (Kopecký a Dolejší 2006a). K tomu se však ČSSD stavěla skepticky. Předseda Paroubek prohlásil, že by byli ochotni tolerovat pouze úřednickou vládu složenou z odborníků, nikoliv středopravicovou vládu ODS, KDU-ČSL a Strany zelených. To bylo navíc zakonzervováno neochotou ODS ustoupit v programové oblasti, jak prohlásil Mirek Topolánek (Kopecký a Dolejší 2006b). Později dokonce řekl, že buď bude vládnout jeho vláda, nebo dojde na předčasné volby (Buchert 2006). Bylo tedy v zásadě rozhodnuto těsně po volbách, že o důvěru sněmovnu požádá vláda ODS, KDU-ČSL a Strany zelených. Navíc měli podporu prezidenta Václava Klause, který se v souvislosti s Paroubkovým výrokem o vítězném únoru (viz níže) vyjádřil, že chce ČSSD odstavit od moci. Avšak ani tato dohoda nevydržela dlouho a prezident v srpnu jmenoval Topolánka premiérem a měsíc na to vládu ODS a nestraníků.

Nebylo docela dost možné sestavit funkční koalici, alespoň tedy po ideologické stránce. Tabulka č. 8 ukazuje, že dvě ideální koalice ODS, KDU-ČSL a Strany zelených na straně jedné a koalice ČSSD a KSČM měly možnost podpory pouhých 100 hlasů,

k důvěře tedy chyběl jeden jediný hlas. Všechny varianty nad 101 hlasů, stejně jako druhá ideální, počítaly s hlasy komunistů a zároveň sociálních demokratů, kteří s komunisty odmítají do koalice vstoupit. Díky tomu se nenabízela ani žádná varianta minimální vítězné koalice, která by byla reálná a funkční. Také koalice mezi vítězi byla rozprášena prohlášením premiéra, který řekl, že výsledek je jako v únoru 1948, avšak nyní hrozí modrá totalita (Kopecký a Pokorný 2006). Kromě toho byla výslovně vyloučena několik dní po volbách lidry obou stran, přestože například část ČSSD byla nakloněna této variantě (Kopecký a Dolejší 2006c). Vzniklá vláda je jednoznačně vládou menšinovou, podle Rikera divergentním typem (viz podkapitola 1.3.7). Její vznik je dle mého názoru jednoznačně motivovaný touhou po křeslech ve vládě, tedy *office-seeking*. Důvodem nevydání se cestou koalice s lidovci a zelenými je vyjednávání ODS s ČSSD, které částečně odradilo lidovce.

Tabulka č. 8 – Možné koalice

Strany	KSČM	ČSSD	KDU- ČSL ³³	Strana zelených ⁸³	ODS
	Levice				Pravice
Mandáty	26	74	13	6	81
Možné koalice					
Minimální vítězná koalice	KSČM, ČSSD, KDU- ČSL (113)	ČSSD, KSČM, SZ (106)			
Koalice s minimálním počtem mandátů	KSČM, ČSSD, KDU- ČSL (113)	ČSSD, KSČM, SZ (106)			ODS, KSČM (107)
Koalice s minimálním počtem členů	KSČM, ČSSD (100)	ČSSD, KDU- ČSL (89)	ODS, KDU- ČSL, SZ (100)	ČSSD, ODS (165)	
Koalice ideologicky blízká	KSČM, ČSSD (100)		ODS, KDU- ČSL, SZ (100)		ODS, KSČM (107)

³³ Zařazení lidovců a zelených na této škále je problematické. Pozice zelených blíže k ODS rozhodně neznamená, že by byli pravicovější, než lidovci. K jejich pozici srov. podkapitola 2.4.

Koalice ideologicky blízká s minimem členů	KSČM, ČSSD (100)		ODS, KDU-ČSL, SZ (100)		
---	------------------	--	------------------------	--	--

Zdroj: Autor na základě volebních výsledků.

3.5 Vláda Mirka Topolánka II

3.5.1 Situace předcházející sestavení

Předchozí Topolánkova vláda však nezískala důvěru sněmovny. Stalo se tak z několika důvodů. Jednak šlo o vládu menšinovou, neschopnou získat většinu. Ona většina je nicméně většinou přítomných, nikoliv většinou všech poslanců. Množství hlasujících poslanců se náhle snížilo o nemocnou Lenku Mazuchovou (ČSSD), kterou se ODS rozhodla na žádost sociálních demokratů vypárovat a hlasování se tak neúčastnil sám premiér Topolánek. Ze strany občanských demokratů se jednalo o gesto vzájemné kolegiality k uklidnění napjaté situace, která od voleb panovala. Kromě toho vládu nepodpořili tři poslanci lidovců (Parlament České republiky 2006).

Po tomto neúspěchu se začal hledat „krizový“ premiér, který by zemi dovedl k předčasným volbám. Spekulovalo se bývalém premiérovi ČSFR Janu Stráském, který tuto možnost sám nevyloučil (Dolanský, Drchal a Kolář 2006). 11. října podal Topolánek demisi a stal se tak předsedou druhé nejkratší vlády od roku 1918. Klaus tuto vládu zároveň pověřil dočasným výkonem funkce. Situace byla o to komplikovanější, že Klaus nehodlal ustoupit a dát šanci Paroubkovi a proto se do vyjednávání „vložil“ sám (LIDOVÉ NOVINY 2006b), což bylo součástí jeho osobního boje proti Paroubkovi. Navíc ocenil snahu Topolánkovy, byť menšinové, vlády o vládnutí (LIDOVÉ NOVINY 2006b). Později však prohlásil, že vládu, která se bude opírat o jednoho přeběhlíka, nepodpoří, protože ji považuje za „*necestu vpřed*“ (Kolář 2006a). Toto byl vzkaz Jiřimu Paroubkovi, který stále usiloval o místo ve Strakově akademii, nicméně i jeho stovka přestala být reálná v půlce října, kdy klub sociální demokracie (kvůli údajnému tlaku šéfa klubu Haška) opustil Michal Pohanka (Kolář 2006b). Začátkem listopadu však prezident pověřil Topolánka sestavením vlády. To mělo za následek obměkčení ČSSD, která chtěla v tu chvíli vyjednávat a ustoupila z dříve neprolomitelné pozice (Bartoníček 2006a). Ze strany ODS zároveň došlo k odmítnutí

dohody s ČSSD, přičemž se spekulovalo o preferenci koalice (už dříve zmiňované) ODS, KDU-ČSL a Strany zelených (Bartoniček 2006b).

3.5.2 Vyjednávání o koalici a její sestavení

Při opětovném pohledu na tabulku č. 8 tak zůstává v podstatě jediná rozumná varianta zmíněná výše. Ta ovšem nabízela pouhých 100 hlasů. Zároveň koncem prosince, kdy byla tato vláda sestavena, nebyla jmenována prezidentem z důvodu pozice ministra zahraničí Schwarzenberga a také z důvodu hlasů „přeběhlíků“ na což prezident upozornil již v průběhu října (Bartoniček a Nejezchlebová 2006). Nespokojenost se situací prezident podtrhl i ve svém novoročním projevu, kde projevil lítost nad tím, že nemáme vládu s důvěrou Poslanecké sněmovny. Tím dal Topolánkovi najevo, že musí jednat jinak (ČRO 2016b). Nešlo o samotné složení vlády, protože k němu došlo již 28. prosince 2006 podpisem koaliční smlouvy. Z prezidentovi strany se jednalo o narážku na hlasy. Ty se vládě jmenované prezidentem 9. ledna 2007 nepodařilo získat pomocí přeběhlíků, ale díky snížení počtu potřebných hlasů o dva nezařazené poslance Pohanku a Melčáka, kteří se zdrželi (Parlament České republiky 2007) výměnou na ústupky ze strany vlády v oblasti zdravotnictví, daní, sociální oblasti, oblasti justice a policie a oblasti demokratické politické kultury – šlo zejména o stabilizaci mezi vládou a opozicí (iDnes.cz 2006). Došlo také k poměrně kuriózní situaci, kdy hlas poslance ČSSD Petra Wolfa nebyl započítán (Parlament České republiky 2007) z důvodu špatného výroku formule „Proti návrhu“. Předseda sněmovny jeho hlas „Jsem proti návrhu“ neuznal pro rozpor s jednáním řádem PSP (Novinky.cz 2006).

Tyto události činí zařazení vlády do typologie koalic poměrně obtížným. Obecná koaliční teorie nepočítá s neúčastí na hlasování, ale spíše s loajalitou poslanců k jejich klubům či stranám. Z hlediska tabulky č. 8 by se zřejmě jednalo o koalici s minimálním počtem členů ideologicky blízkou. V podmínkách hlasování o důvěře vládě ve sněmovně by se však dala vláda označit za minimální vítěznou koalici.

3.6 Vláda Petra Nečase

3.6.1 Situace předcházející sestavení

Topolánkovou vládou vleklá krize nekončila. Navíc k tomu nepřispělo předsednictví České republiky v radě Evropské unie, což bylo období, ve kterém spíše neshody ve vládě vyzní. Topolánkova vláda přežila několik pokusů o vyslovení nedůvěry, avšak 24. března 2009 se iniciativě ČSSD podařilo s návrhem uspět. To se stalo právě uprostřed českého předsednictví Radě Evropské unie. Hlasování podpořilo několik bývalých poslanců vládních stran (Schwippel, Zubová a Jakoubková) a poslanec ODS Tlustý (Parlament České republiky 2009). To mělo za následek vládu Topolánka v demisi a později jmenování a vládnutí úřednické vlády Jana Fischera. Ten měl Českou republiku dovést k řádným volbám v roce 2010, ke kterým původně ani nemělo dojít, neboť sněmovna ústavním zákonem č. 159/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny chtěla urychlit volební proces a zkrátit sama sobě volební období. Ústavní zákon však byl zrušen Ústavním soudem na návrh Miloše Melčáka, poslance, který umožnil život Topolánkovy vlády.

Situace se nezdála být o nic jednodušší, než v předchozích předvolebních obdobích. Sociální demokracie posilovala na úkor ODS, které vzaly zřejmě hlas dvě nově vzniklé strany – Věci veřejné (podkapitola 2.5) a TOP 09 (podkapitola 2.8), která také mířila na z části na voliče KDU-ČSL (CVVM 2010a: 2), to jednak proto, že jejím členem byl bývalý předseda lidovců Kalousek a také proto, že je to strana akcentující tradice apod. U Kalouska na chvíli zůstaňme. Ten již rok před volbami oznámil ambice založit vlastní stranu a oznámil svůj odchod, údajně z důvodu levicové orientace Jiřího Čunka a také kvůli množství výzev, které podle svých slov obdržel (Šmajlerová, Vašek a Valášková 2009)³⁴. Navíc založení vlastní strany byla jasná výzva Mirku Topolánkovi, se kterým by v případě výhry musel do koalice. Zřejmě se domníval, že TOP 09 přebere dostatečné množství jak lidovcům, tak občanským demokratům. Ti však vyměnili vedení. Z počátku měl do voleb vést stranu Mirek Topolánek, avšak ten

³⁴ Tyto výzvy se vztahovaly k roku 2006, kdy Kalousek domlouval (navzdory slibům) koalici ČSSD, KDU-ČSL a komunistů.

odstoupil z čela kandidátky ODS v jihomoravském kraji i z pozice volebního lídra strany (Bek a Fiala 2010). Do čela nynější vládní strany tedy nastoupil „pan čistý“.

3.6.2 Volby a povolební situace

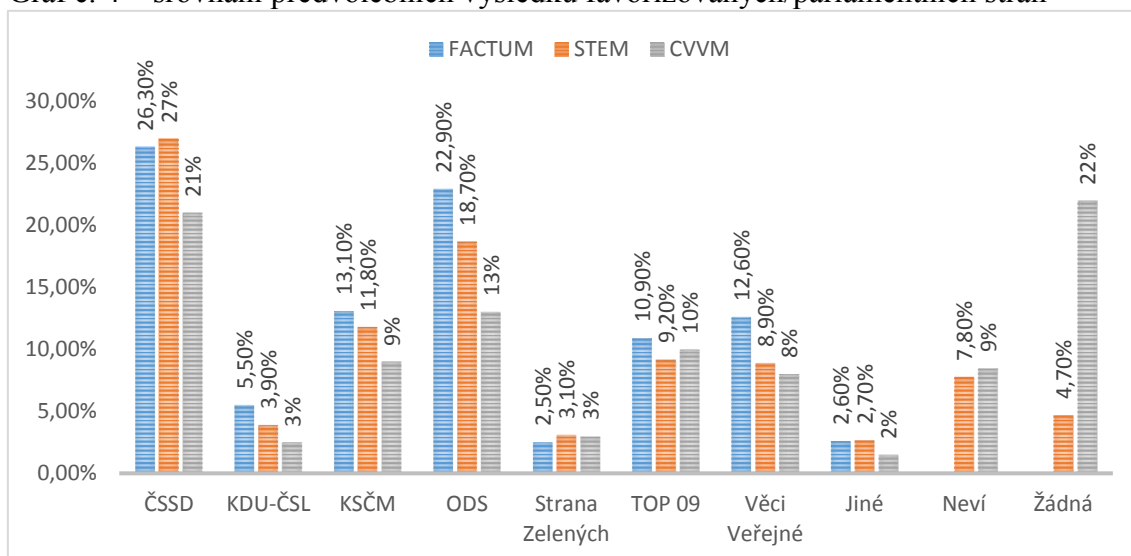
Sněmovní volby z roku 2010 jsou často označovány za brutální. To může být podle odborné literatury následkem akceptování režimu či spokojeností s politickou situací (Tabery a Šamanová 2012: 48). Jasná byla animozita mezi tradičními favority ČSSD a ODS, kteří ale, na rozdíl od sociálních demokratů, museli reagovat na přítomnost nových stran cílících na jejich voliče. ČSSD na druhé straně byla hnána promeškanou příležitostí ujmout se vlády po minulých volbách a Jiří Paroubek si nemohl dovolit skončit dále v opozici. Proto se obě strany vymezovaly vůči sobě, resp. odmítaly spolupráci a slibovaly nové volby v případě volebního patu, s cílem přilákat co nejvíce voličů. ČSSD zašla ve volebním boji až tak daleko, že její předseda odmítl odpovídat na dotazy tzv. „pravicových“ médií, mezi které řadil Lidové noviny, Mladou frontu Dnes a Hospodářské noviny, což však vydrželo pouze deset dní (Kaiser a Vadlejchová 2010a). ODS naproti tomu vyrukovala s usmívajícím se Petrem Nečasem na billboardech s nahněvaným Jiřím Paroubkem, jehož strana naopak na svých billboardech měla Nečase s Kalouskem, které vinila z největšího schodku v historii ČR., případně reagovala na výroky ODS jako na lživou propagandu. ODS Paroubka také vykreslovala jako lháře. Nečas později znovu deklaroval odmítavý postoj vůči spolupráci s Jiřím Paroubkem, kterého odkázal na spolupráci s komunisty (Kolář 2010a). Naopak sám naznačil preferenci TOP 09 a VV v případě výhry, ačkoliv sám nevěřil, že by tyto strany nešly s Jiřím Paroubkem, když doslova řekl: „*když bude mít levice většinu v Poslanecké sněmovně, vypuknou závody u menších středo-pravicových stran, kdo více zdůvodní, že zachraňuje republiku před vlivem komunistů ve vládě*“ (Kolář 2010b). Nečasovy pochyby o chování potenciálních koaličních partnerů jasně ukazují přesvědčení ve vedení samotných stran o vyloučení komunistů z možné vlády za jakýchkoliv okolností. Tyto pochybnosti nezůstaly pouze na stranách novin. ODS přišla s plakáty, které hlásaly „rychleji, než si myslíte“, čímž reagovaly na situace v roce 2006, kdy se Kalousek dohodl s Paroubkem na vytvoření koalice s podporou komunistů. TOP 09 prostřednictvím předsedy Karla Schwarzenberga reagovala na kritiku tezí o velké koalici mezi ODS, ČSSD a VV, na které se občanští demokraté měli

údajně dohodnout se zbytkem politických oponentů (Drchal, Kolář a Růžičková 2010). Z toho také vzešlo pozdější prohlášení Karla Schwarzenberga, který odmítl spolupráci s ČSSD (Vadlejchová 2010a). To nejvíce poškozovalo zájmy Jiřího Paroubka, který přes vyhrocenou kampaň nezakrýval vůli sociálních demokratů vládnout s kýmkoliv. Z jeho strany se tedy jedná spíše o *office-seeking* přístup (Zvěřina 2010).

Nováček Věci veřejné se naproti tomu vymezoval vůči dalšímu nováčkovi TOP 09, když předseda VV Radek John prohlásil, že s nimi do koalice nepůjde, pokud by TOP 09 měl reprezentovat Kalousek. Navíc „věčkaři“ požadovali odchod tzv. „politických dinosaurů“ (Kopecký 2010), čímž nahrávali tomu, že bez nich se pravděpodobná koalice nepostaví. Bylo tomu ze dvou důvodů, jednak neustále posilovali v preferencích a za druhé měli toho času nejpopulárnějšího politika Radka Johna, který si získal důvěru 48% dotázaných (CVVM 2010b: 2). Z této pozice si také John mohl dovolit odmítnout koalici s Jiřím Paroubkem, který byl podle jeho slov nepřijatelný a naopak závěrem přiznal, že by jednal i s TOP 09, avšak o programových věcech, nikoliv o personálních, jako by tomu bylo například u ODS, kdyby uvedla jako potenciálního ministra Ivana Langera, který byl pro věčkaře nepřijatelný (LIDOVÉ NOVINY 2010b)

Lze-li v těchto volbách vypíchnout jedno téma akcentované napříč stranickým spektrem, je to určitě boj s korupcí. Pravicové strany spojovala spíše snaha o zprůhlednění procesu veřejných zakázek, zveřejňování na internetu apod., levicové se naopak zaměřily na bezpečnostní složku (LIDOVÉ NOVINY 2010a). Významným také bylo zdravotnictví, kde byla nejvíce radikální ČSSD, která chtěla zrušit regulační poplatky, což rezonovalo s levicovými voliči a celkově názorem společnosti (STEM 2008), která považovala poplatky za ohrožení kvality a dostupnosti zdravotní péče, ačkoliv u léků byl vidět jasný akcent (a to zejména u voličů pravicových stran) na omezení plýtvání díky poplatkům za léky.

Graf č. 4 – srovnání předvolebních výsledků favorizovaných/parlamentních stran

Zdroj: Autor na základě průzkumů uvedených agentur v květnu 2010.

Tabulka č. 9 – volební výsledky do PSP ČR 2010

Strana	Zisk	Počet mandátů
ČSSD	22,08%	56
KSČM	11,27%	26
ODS	20,22%	53
TOP 09	16,70%	41
Věci veřejné	10,88%	24

Zdroj: Volby.cz

3.6.3 Vyjednávání o koalici a její sestavení

Tyto volby dopadly podobně jako předchozí. Zanechaly silné dvě strany, které nemohly zformovat fungující koalici. Systém pěti stran lze označit za typ umírněného pluralismu, spadající do třídy omezeného pluralismu (Sartori 2005: 132). Pondělí následující po volbách přineslo prohlášení prezidenta Klause, který na post premiéra preferoval Petra Načase, který ihned po volbách získal podporu strany na tento post, a jako koaliční partnery TOP 09 a VV. Klasův přístup byl částečně jiný oproti

předchozím volbám, kde vždy nechal vládu sestavit vítěze voleb, avšak obdobný, protože požadoval 101 hlasů bez komunistů a takové sociální demokracie dodat nemohla (viz tabulka č. 10). Petr Nečas také opět vyloučil dohodu se sociální demokracií (ačkoliv výsledek byl podobný roku 2006, kdy uspěly dvě velké strany, situace byla díky rozdělení mandátů pro ODS daleko výhodnější). S touto vidinou se také musel vyrovnat Jiří Paroubek, který rezignoval na post předsedy sociálních demokratů (Vadlejchová 2010b).

O této koalici bylo rozhodnuto v podstatě hned po volbách, už s Paroubkovou rezignací. Dohoda mezi stranami o vůli vytvořit koalici byla podepsána již 2. června, což znamenalo, alespoň podle slov předsedy Radka Johna, možnost vytvoření koalice v případě, že se strany dohodnou na společných bodech vládnutí. To však neměl být vzhledem k průnikům ve volebních programech závažný problém, ačkoliv kromě ODS zaujaly další strany poměrně váhavý postoj, který byl zřejmě způsoben vzájemnou předvolební nevraživostí (LIDOVÉ NOVINY 2010c). Dva dny po podpisu předběžné dohody si však Nečas z Hradu odnesl pověření sestavit vládu. To se stalo k nelibosti ČSSD, která již dříve prostřednictvím místopředsedy Bohuslava Sobotky anoncovala vůli být pověřena sestavením vlády v duchu politické tradice. Obdobným způsobem se vyjádřili předsedové ostatních stran kromě ODS. Vůle přistoupit na dohodu o možnosti sestavení koalice se pak od VV a TOP 09 jeví jako příklon k *office-seeking*, ačkoliv samotné vyjednávání s ODS deklaruje spíše vůli držet se programu (Vadlejchová 2010c). Nečas byl po páteční demisi Jana Fischera jmenován ministerským předsedou v pondělí 28. 6. 2010. V ten den se také objevilo ultimátum od VV, které chtěly za ministra vnitra Radka Johna, což pro ně bylo podstatné pro podpoření této vlády. Taktéž TOP 09 chtěla rozdělit resorty ve vládě tak, aby „*vliv ODS a TOP 09 byl ve shodě*“, čímž částečně potvrdila spekulace o tom, že ministrem financí by měl být Miroslav Kalousek (Křivka a Vadlejchová 2010). Obě strany dobře věděly, že Nečas, jakkoliv se mohl tvářit neústupně, neměl na výběr. O jeho ustoupení konec konců svědčí zformování vlády a podepsání koaliční dohody 12. července 2010. O shodě také svědčí srpnové hlasování o důvěře vládě, kde hlasovali všichni poslanci vládních stran (Parlament České republiky 2010a).

Ačkoliv přístupy stran ke zformování koalice mohly být v průběhu vyjednávání různé, je zřejmé, že tato minimální vítězná koalice (splňující ovšem ještě lépe definice ideologicky propojené koalice, kde TOP 09 tvoří prostředníka mezi VV a ODS) byla formována zejména *policy-seeking* přístupem. Opačný postoj *office-seeking* se projevil až v průběhu koaličních vyjednávání, kdy se strany přetahovaly o některé resorty. To lze však vysvětlit přístupem k resortu jako prostředku k prosazení programu, jak ostatně doložili Budge a Keman (1990). Typologicky jde o ideologicky blízkou koalici s minimem členů, případně minimální vítěznou.

Tabulka č. 10 – Možné koalice

Strany	KSČM	ČSSD	Věci veřejné	TOP 09	ODS
	Levice				Pravice
Mandáty	26	56	24	41	53
Možné koalice					
Minimální vítězná koalice	KSČM, ČSSD, VV (106)	ČSSD, VV, TOP 09 (121)			ODS, VV, TOP 09 (118)
Koalice s minimálním počtem mandátů	KSČM, ČSSD, VV (106)	ČSSD, VV, TOP 09 (121)			ODS, VV, TOP 09 (118)
Koalice s minimálním počtem členů	KSČM, ČSSD (82)				
Koalice ideologicky blízká	KSČM, ČSSD (82)				ODS, VV, TOP 09 (118)
Koalice ideologicky blízká s minimem členů	KSČM, ČSSD (82)				ODS, VV, TOP 09 (118)

Zdroj: Autor na základě volebních výsledků.

3.7 Vláda Bohuslava Sobotky

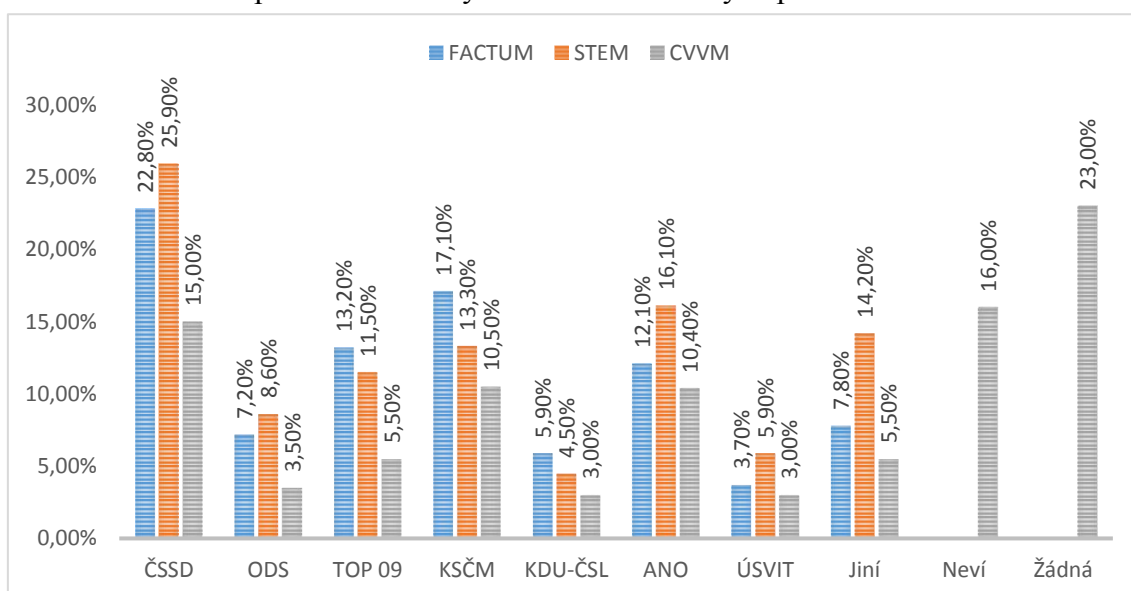
3.7.1 Situace předcházející sestavení

Vláda Petra Nečase přežila první pokus o vyslovení nedůvěry již v prosinci roku 2010. Jak řekl sám strůjce hlasování Bohuslav Sobotka, inicioval jej „*v souvislosti s aktuálním skandálem, který probíhá na Ministerstvu životního prostředí*“ (Parlament České republiky 2010b), návrh byl však zamítnut (Parlament České republiky 2010c). Ačkoliv byla vláda sestavena za poměrně klidných okolností, došla k nepříliš slavnému konci. Uvnitř koalice se objevily rozpory kvůli nejasnému financování/ovlivňování poslanců VV Vítem Bártou. To mělo na následek odvolání ministrů Johna a Dobeše a demisi Víta Bárty na post ministra dopravy (Kalensky a Křeč 2011). Od této doby provázely vládu nejrůznější aféry a zvraty, které vedly až k rozštěpení Věcí veřejných (viz podkapitola 2.5). Většinu návrhů na vyslovení nedůvěry Nečas ustál, včetně toho, který se týkal prezidentské amnestie, kterou Nečas musel jako předseda vlády podepsat (Parlament České republiky 2013a). Vlastní konec Nečasovy vlády přišel až s tzv. kauzou Nagyová, která se týkala zneužití vojenského zpravodajství tehdejší vrchní ředitelkou sekce kabinetu předsedy vlády Janou Nagyovou, jež, jak se později ukázalo, byla také Nečasovou milenkou (Koděra a Kubita 2013). V reakci na tuto aféru požadovali sociální demokraté demisi předsedy vlády a rozpuštění sněmovny (Srnová 2013), přičemž demise premiéra na sebe nenechala dlouho čekat. Strany ODS, TOP 09 a LIDEM chtěly pokračovat v koaliční spolupráci pod vedením Miroslavy Němcové, avšak s tím se neztotožnil prezident Miloš Zeman, který místo této vlády jmenoval vládu Jiřího Rusnoka (nikoliv poslance Věcí veřejných a později nezařazeného Ing. Jiřího Rusnoka, který mimochodem hlasoval proti), která však nezískala důvěru (Parlament České republiky 2013b) a místo vlády, která ztratila svůj kredit, vládla vláda v demisi až do předčasných voleb na podzim roku 2013, které tak nedaly stranám mnoho času na přípravu kvalitní předvolební kampaně.

Díky Nečasově aféře pravice ztratila velké množství hlasů. Jan Herzmann hovořil ve své studii Český volič téměř o milionu hlasů pro pravicové strany. Ten zároveň tvrdil, že z nastalé situace budou těžit menší a především levicové strany a jedinou nelevicovou (domnívám se, že toho času spíše těžko identifikovatelnou), která přebere velké množství voličů pravicovým stranám, bude hnutí ANO 2011 (Křivka a

Kálal 2013a). Zřejmě v duchu těchto zpráv se později vyjádřil také exprezident Václav Klaus, který zvěstoval tragickou prohru ODS (Kálal 2013). Avšak ani levice si nemohla notovat, přestože posilovala. ČSSD měla problém s korupční aférou Davida Ratha, kterého sněmovna v roce 2012 vydala k trestnímu stíhání (Parlament České republiky 2012). To vedlo ČSSD k tomu, že se ve svých prohlášeních orientovala na budoucí koalici s lidovci, kteří se podle průzkumů měli vrátit (viz graf č. 5) a někteří z členů také neodmítali spolupráci s KSČM (Zlámalová 2013a). Sám Sobotka počítal s výhrou ČSSD a s křeslem ve Strakově akademii, čímž chtěl předejít tomu, aby prezident Zeman pověřil sestavením vlády někoho jiného – například toho, kdo bude mít nejvíce preferenčních hlasů a tím byl v minulých volbách Sobotkův protivník Michal Hašek, který získal více než 25000 preferenčních hlasů (ČSÚ 2010); (Křivka a Nachtmann 2013). Kromě toho ve vzduchu viselo odsouzení bývalých manažerů MUD, na jejíž privatizaci se podílel Bohuslav Sobotka jako někdejší ministr financí (Zlámalová 2013b). ČSSD se snažila získat co největší mandát, a proto se také ostře vymezovala proti hnutí ANO, které Sobotka označil za další věčkaře, případně řekl, že hlas pro ANO je hlasem pro účast TOP 09 a ODS ve vládě. Zároveň odmítal koalici právě s těmito stranami, ačkoliv tehdejší úřadující předseda ODS tuto možnost nevyloučil, když přirovnal v televizní diskusi Českou republiku k Rakousku (Kopecký 2013b).

Graf č. 5 - srovnání předvolebních výsledků favorizovaných/parlamentních stran

Zdroj: Autor na základě průzkumů uvedených agentur v říjnu 2013.

3.7.2 Volby a povolební situace

Samotné volby nedopadly příliš pozitivně pro sociální demokracii ani ostatní strany a v podstatě nahrály dalšímu patu. Ihned z kraje voleb proběhl pokus o puč uvnitř ČSSD, když se její členové Hašek, Škromach a Tejc sešli s prezidentem Zemanem na zámku v Lánech. Dlouho před volbami byl znám Zemanův odpor vůči Sobotkovi. Hašek se později vyjádřil tak, že kdyby on byl předsedou a utrpěl tuto volební porážku, odstoupil by z jejího čela. Později byl Sobotka odstaven z jednání o koalici (v týmu zasedli Hašek, Tejc, Zaorálek a Chovanec) a také vyzván předsednictvem ČSSD, aby odstoupil. Toto tření uvnitř strany označil Sobotka za divadlo na objednávku Hradu (LIDOVÉ NOVINY 2013). Další dvě potenciální koaliční strany ANO a KDU-ČSL však stály na straně Sobotky. Hašek naopak tvrdil, že se schůzka s prezidentem neuskutečnila, ačkoliv Milan Chovanec tvrdil, že tato schůzka proběhla (Česká televize 2013). Předseda hnutí ANO se ještě vyjádřil, že bude raději jednat se Sobotkou, který je pro něj více čitelný. Místopředsedkyně Věra Jourová naznačila, že pro ně je nejdůležitější programový průnik, protože chtějí prosadit vlastní program (Kabátová a Rodriguez 2013). V půlce listopadu už vznikla první dohoda o kabinetu na jednání sociální demokracie a hnutí ANO, přičemž pučisté Tejc a Hašek se těchto jednání neúčastnili. Obě strany však počítali i s účastí lidovců ve vládě (Křivka a Kálal 2013b).

Tabulka č. 11 - volební výsledky do PSP ČR 2013

Strana	Zisk	Počet mandátů
ANO	18,65%	47
ČSSD	20,45%	50
KDU-ČSL	6,78%	14
KSČM	14,91%	33
ODS	7,72%	16
TOP 09	11,99%	26
ÚSVIT	6,88%	14

Zdroj: Volby.cz

3.7.3 Vyjednávání a koalici a její sestavení

Sestavení nebylo jednoduché. Jednak proto, že vedeno cílem prosadit vlastní program chtělo hnutí ANO klíčové posty. Jeden z nich byl například resort ministerstva financí, který měl obsadit šéf hnutí Andrej Babiš. Tomu však chybělo lustrační osvědčení a proto byl horkým kandidátem ekonom Aleš Michl. Hnutí ANO celkově cílilo na posty, kde se výsledky projevují rychleji – finance, kultura, místní rozvoj, vnitro. ČSSD naopak požadovalo klíčové státní resorty – obrana, zahraničí, doprava apod. Je až s podivem, že v prvních odhadech se klíčový sociální resort ministerstva práce nasměroval do rukou lidovců (Křivka a Kálal 2013b). Sociální demokracie měla poměrně široký manévrovací prostor a mohla si tak dovolit vyjednávat se všemi malými stranami, avšak relevantní partneři ČSSD se mezitím dohodli, že do koalice půjdou buď obě, nebo žádná. Visela zde také varianta umožnění menšinové vlády ČSSD. Za těchto okolností by se však sociální demokracie zřejmě musela vzdát postů v čele sněmovny (ANO a KDU-ČSL 2013). ANO však jednalo s dalšími stranami, například s Úsvitem, který však deklaroval již před volbami, že nechce vstoupit do vlády, ale podpoří tu ze stran, která bude usilovat o prosazení přímé demokracie. Lidovci, kteří naopak do vlády chtěli, měli stejnou vyjednávací sílu (viz tabulka č. 11) jakou nabízel Úsvit. Lidovce však limitovala otázka církevních restitucí, které již nechtěli otevírat, jelikož byly potvrzeny Ústavním soudem a kromě toho by se znatelně dotkly jejího vlastního elektorátu (Kopecký 2013c). Jednání se však později zadrhla, kvůli zvyšování daní. ANO přišlo s tezí „*necht' stát značně napřed hospodařit jako správný hospodář, necht' stát vybere daně a pokud potom budou chybět peníze, tak se potom bavme o tom, jestli zvyšovat daně nebo ne*“ (ČRO 2013). Sociální demokraté však chtěli udržet schodek rozpočtu ve výši maximálně 3 procent HDP. Proto pro sociální demokracii bylo klíčové progresivní zdanění, tak aby se volební sliby stran mohly naplnit (ČRO 2013). Kromě daní a církevních restitucí (jediná neprůchodná témata) byl největší spor veden kolem přítomnosti Andreje Babiše ve vládě. Cestu mu umožnil prezident Zeman, který požadoval přijetí služebního zákona, jenž nepožaduje po ministrech lustrační osvědčení. Bylo více než jasné, že vyjednávači stojí před Sofiinou volbou – buď vládnout bez Babiše, což bylo pro část jeho hnutí nepřijatelné, nebo nahrát prezidentu do karet a nechat vládnout jeho úřednickou vládu bez důvěry (Nachtmann 2013a). Ve čtvrtek 21.

listopadu byl Sobotka přes spory o spolupráci s partnery, pověřen k sestavení vlády s tím, že každý týden bude s prezidentem konzultovat dosavadní vývoj (Nachtmann 2013b). Již v pondělí na to slevil Sobotka ze svých požadavků a přistoupil na uvolnění místa ministra financí pro Andreje Babiše (Kálal a Šenkýř 2013), což by mu umožnil Zemanův návrh o zavedení služebního zákona. To se však nelíbilo lidovcům, pro které byly lustrace nedotknutelné. Začátkem prosince se však strany dohodly na vytvoření finální verze programu, avšak stále se jednalo o ministerstvech, zejména pro KDU-ČSL, které chtělo důležitější resort, než jaké jim byly nabídnuty (např. ministerstvo kultury). Koncem prosince již byla koalice dojednána (Novinky.cz 2013). Začátkem ledna byla i podepsána koaliční smlouva (Kopecký 2013d).

Tabulka č. 12 nabízí množství koalic. Po zohlednění výše uvedeného můžeme očistit tabulku o všechny, kde se vyskytuje společně ANO, ČSSD, TOP 09 a ODS. Poslední dvě byly členky vládní koalice předchozí vlády, a proto byly spojeny v kampani prvních dvou jmenovaných se starou „garniturou“, se vším špatným. Nepřipadalo tedy v úvahu, že by takto sociální demokraté nebo ANO zradily své voliče. Částečně vyloučit lze také všechny kombinace s Úsvitem, který se zařekl, že vládu pouze podpoří, ale účastnit se nehodlá. Vzhledem k tomu, že vyjednávání s ním byla marginální, lze tuto možnost prakticky škrtnout. Úsvit, podobně jako sociální demokraté a ANO, se vymezil proti TOP 09 a ODS. Tudíž kombinace těchto stran v jedné koalici nepřipadá v úvahu. Konečně komunisté v koalicích jsou nepsanou dohodou vyloučení, v případě ČSSD se jedná přímo o deklaraci písemnou. Je však přijatelné, aby koalici tiše podpořili (viz podkapitola 1.2.3), avšak o tomto jednání nebyla vedena, jelikož to nebylo třeba. Prezident Zeman byl výrazným hráčem a dalo se čekat, že by výše „vyškrtnuté“ koalice nepodpořil kvůli svým osobním preferencím. Výsledná koalice ČSSD, ANO a KDU-ČSL tedy odpovídá minimální vítězné koalici, která je díky přítomnosti středových lidovců navíc ideologicky propojena. Z hlediska sestavování se mi přístup stran jeví jako *policy-seeking*, kdy křesla ve vládě nebyla samoúčelná, ale právě s vidinou prosazení programu.

Tabulka č. 12 – možné koalice

Strany	KSČM	ČSSD	KDU- ČSL	ÚSVIT	ANO	TOP 09	ODS
	Levice						Pravice
Mandáty	33	50	14	14	47	26	16
Možné koalice							
Minimální vítězná koalice	ČSSD, ANO, KDU-ČSL (111)	ČSSD, ANO, ÚSVIT (111)	ČSSD, TOP 09, ODS, KDU-ČSL (106)	ČSSD, TOP 09, ODS, ÚSVIT (106)	ANO, TOP 09, ODS, KDU-ČSL (103)	ANO, TOP 09, ODS, ÚSVIT (103)	
Koalice s minimálním počtem mandátů	ANO, TOP 09, ODS, KDU-ČSL (103)	ANO, TOP 09, ODS, ÚSVIT (103)					
Koalice s minimálním počtem členů	ČSSD, ANO, KSČM (130)	ČSSD, ANO, TOP 09 (123)	ČSSD, ANO, ODS (113)	ČSSD, ANO, KDU-ČSL (111)	ČSSD, ANO, ÚSVIT (111)		
Koalice ideologicky blízká						ANO, TOP 09, ODS, ÚSVIT (103)	
Koalice ideologicky blízká s minimem členů	ČSSD, ANO, KDU-ČSL (111)	ČSSD, ANO, ÚSVIT (111)				ANO, TOP 09, ODS, ÚSVIT (103)	

Zdroj: Autor na základě volebních výsledků.

4 ZÁVĚR

Odpověď na výzkumnou otázku, zdali existuje nějaký typ koalice, který je aktéry preferován, není snadná. Ve zkoumaném období lze najít pouze čtyři koalice, které se formovaly po volbách, vlády Vladimíra Špidly, Mirka Topolánka, Petra Nečase a Bohuslava Sobotky. Zbylé tři byly zformovány jako nouzové opatření po selhání premiéra.

Vláda Vladimíra Špidly byla první vládou v etapě dokončení konsolidace stranického systému, jak bylo vymezeno na začátku této práce. Od Špidly se čekalo mnohé, zejména v souvislosti s koncem tzv. opoziční smlouvy. Volby vynesly sociálním demokratům velice silný mandát, avšak volební systém způsobil, že silní byli taktéž komunisté, kteří ubírali hlasy více radikálních voličů ČSSD, a občanskí demokraté, jejichž síla byla naopak oslabena volebním uskupením lidovců a unionistů. Právě toto uskupení s názvem Koalice pomohlo Špidlovi sestavit rozumnou a poměrně funkční koalici s programovým průnikem. Pakliže bychom se na typologii podívali ve světle tabulky č. 13, mohli bychom usoudit, že se jednalo o minimální vítěznou koalici. Navíc ve světle získaných mandátů (101) ideální minimální vítěznou koalici. Účelem zformování je pak nepochybně *policy-seeking*. To je možné díky programovému průniku obou stran. Tabulka č. 13 zmiňuje ideologické propojení. Přestože Koalici tvořili unionisté, kteří vznikli odštěpením od ODS (viz podkapitola 2.7), umožnila přítomnost lidovců, kteří jako středová strana tvořili jakýsi „most“, přítomnost těchto dvou entit v jednom společném kabinetu.

Vláda Stanislava Grosse vyšla ze stejných volebních výsledku a obdobného rozložení sil v Poslanecké Sněmovně. Gross se nacházel v situaci, kdy mohl pokračovat ve vládnutí s touto vládou, nebo riskovat předčasné volby, případně předčasné volby. Změna předsedy vlády byla však vyvolána nikoliv skandály či snahou opozice, ale neúspěchem ČSSD ve volbách do Evropského parlamentu, za nějž Špidla přijal odpovědnost. Z dnešního pohledu se jeví jako velice špatné, že Vladimír Špidla spojil svůj osud s volbami do Evropského parlamentu. O to více, pokud zvážíme fakt, že sociální demokracie je proevropskou stranou. Na tuto situaci reagovali i koaliční partneři, kteří zprvu měli výhrady ke Špidlově konání. Po Špidlově odchodu nakonec přišel na řadu Gross, který by rád preferoval jednobarevnou vládu. To lze chápat jako

office-seeking s motivací k prosazení programu (bez omezení koaličních partnerů). Tato vláda však byla schůdná pouze s podporou komunistů a proto se Gross nakonec dohodl na prakticky nezměněné koalici sociálních demokratů a Koalice. Typologicky jde opět o minimální vítěznou koalici. Motivem je *office-seeking*, stejně jako ve zvažované menšinové koalici s podporou komunistů.

V situaci podobné Grossově se nacházel Jiří Paroubek. Ten převzal vedení sociální demokracie po Grossově debaklu spojeném s financováním jeho bytu. Gross ztratil důvěru jako členů své strany, tak členů koaličních stran. Na místo Grosse nastoupil ministr pro místní rozvoj Jiří Paroubek, který ve vládě neprovedl prakticky žádné změny, kromě čtyř personálních. Typologicky se opět jedná o minimální vítěznou koalici (viz tabulka č. 13) s obdobným cílem, který lze spatřit v udržení si míst ve vládě (*office-seeking*).

Vláda Mirka Topolánka prošla volbami a takové situace vždy přináší složitější pozice, než se změnou premiéra, jako tomu bylo ve vládách Grosse a Paroubka. Volby v roce 2006 vynesly do Sněmovny dvě silné strany – ODS a ČSSD, přičemž shoda o velké koalici nebyla nasnadě. Topolánek měl nakročeno k úspěšné vládě společně se zelenými a lidovci, avšak s nimi potřeboval o jeden hlas více, jako ČSSD, která nemohla ze stejného důvodu postavit koalici s komunisty. Důvod neúspěchu prvního pokusu tkví v pragmatickém sledování zisku vládních postů a tak lze tento pokus o menšinovou koalici vnímat jako jasný *office-seeking*. Druhý pokus byl o něco lepší, avšak koaliční snahy byly limitovány neochotou prezidenta jmenovat vládu opírající se hlasy „přeběhlíků“. Vládu Topolánek nakonec postavil společně se zelenými a lidovci, kteří připadali do úvahy, s podporou dvou poslanců sociální demokracie. V podkapitole 3.5 bylo nastíněno, že se z hlediska typologie jedná o minimální vítěznou koalici, zároveň propojenou ideologicky díky přítomnosti lidovců, kteří spojili středolevé zelené a pravicovou ODS. Pohnutkou se mi díky volbě stran jeví *policy-seeking*.

Petr Nečas přišel do čela strany z pozice člena Topolánkovy vlády, která nedopadla příliš dobře. Nečas tak přišel ke své funkci jako de facto krizový lídr. Jak Nečas, tak jeho volební protivník Paroubek měli jasný mandát od svých stran – vyhrát volby. To bylo způsobeno jednak přítomností nových stran TOP 09 a VV, ale také debaklem předchozích vlád obou stran. Nečasova strana volby nevyhrála. Výraznou roli

ve formování koalice sehrál prezident Václav Klaus, který preferoval koalici ODS, TOP 09 a VV, což byly strany s vysokým výsledkem, bez kterých by se neobešla žádná koalice. Tím spíše bez TOP 09, která získala 41 křesel ve Sněmovně. Nečas tak zformoval koalici s těmito novými stranami, která měla mandát 118 křesel a prošla s hladkou podporou. Pohledem na tabulku č. 13 zjistíme, že jde o koalici ideologicky blízkou s minimem členů. Vzhledem k programovému protnutí stran lze záměr společného vládnutí chápat jako *policy-seeking*.

Přestože se Nečasova vláda zformovala velice dobře a hladce, neskončila úspěchem. Bohuslav Sobotka, který byl zvolen předsedou ČSSD po Jiřím Paroubkovi, který odešel po neúspěchu strany zformovat vládu bez podpory komunistů. Jeho strana utrpěla volební vítězství, které jim vyneslo 50 křesel ve Sněmovně. Sobotka stanul po počátečních peripetiích ve vedení strany ve vyjednávacím týmu, který dojednával společnou koalici s hnutím ANO a později i s lidovci. Tyto strany měly značný programový průnik a postupně se vyrovnaly i s neshodami kolem daní a církevních restitucí. Tuto snahu lze v duchu tabulky č. 13 vnímat jako *policy-seeking*. Všechny strany měly touhu prosadit program – ČSSD potřebovala začít být aktivní po několika obdobích, ANO bylo nováčkem, který si nemohl dovolit zradit předvolební hesla ani předčasné volby, jež se taktéž nehodili lidovcům, kteří se dostali znovu do Sněmovny, i když s nikterak vysokým výsledkem. Z hlediska typologie se jedná o ideologicky propojenou koalici s minimem členů, případně lze označit za minimální vítěznou koalici.

Z uvedeného textu vyplývá, že snaha stran a to, jakou cestou se vydají, je závislá na výsledcích volebního systému. Ten produkuje systém o čtyřech až pěti stranách. Výjimkou je pouze poslední Poslanecká sněmovna, ve které se nachází stran sedm. Navíc systém znevýhodňuje malé strany³⁵, což ve větším počtu stran vede k tomu, že možností funkčních koalicí není mnoho. To je navíc způsobeno vyloučením komunistů, kteří vždy posbírají více než 10% hlasů (viz podkapitola 2.3). Strany mají poté omezené možnosti výběru, případně žádnou možnost zformovat jednobarevnou vládu, případně menšinový kabinet. Sociální demokracie je navíc omezena nepřítomností přirozeného

³⁵ Například zelení v roce 2006 více než dvojnásobek hlasů na jeden mandát, než vítězná ODS (Antoš 2008: 91).

partnera, kromě komunistů, se kterými však odmítá jít do vlády. Z tabulky č. 13 tak vyplývá, že kladně lze odpovědět na hypotézu první, která předpokládala sblížení stran na principu programové příbuznosti. Naopak druhou hypotézu lze potvrdit pouze v případě vlád, které nevznikaly přímo po volbách, ale v důsledku změny premiéra. Zde je z chování aktérů patrná snaha udržet kabinet pohromadě a získat post ve vládě.

Tabulka č. 13 – srovnání vlády a jejich typologie

Vláda	Typ	Účel zformování
Vladimír Špidla	Minimální vítězná koalice	policy-seeking
	Koalice ideologicky blízká s minimem členů	
Stanislav Gross	Minimální vítězná koalice	office-seeking
Jiří Paroubek	Minimální vítězná koalice	office-seeking
Mirek Topolánek I	Menšinová koalice	office-seeking
Mirek Topolánek II	Koalice ideologicky blízká s minimem členů	policy-seeking
	Minimální vítězná koalice	
Petr Nečas	Koalice ideologicky blízká s minimem členů	policy-seeking
	Minimální vítězná koalice	
Bohuslav Sobotka	Koalice ideologicky blízká s minimem členů	policy-seeking
	Minimální vítězná koalice	

Zdroj: Autor.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Internetové zdroje

- ANO a KDU-ČSL. 2013. *Společné tiskové prohlášení vyjednávacích týmů hnutí ANO a KDU-ČSL*. Dostupné na: <http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/aktuality/tiskove-zpravy/spolecne-tiskove-prohlaseni-vyjednavacich-tymu-hnuti-ano-a-kdu-csl-15066.shtml> (29. 6. 2016).
- ANO. 2013. *Priority*. Dostupné na: <http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/priority/> (29. 6. 2016).
- ANO. 2015. *Zpráva o činnosti hnutí ANO*. Dostupné na: <http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/aktuality/tiskove-zpravy/zprava-o-cinnosti-hnuti-ano-20489.shtml> (29. 6. 2016).
- Bartoniček, Radek a Nejezchlebová, Lenka. 2006. „Takovou vládu nechci, odmítl Klaus Topolánka.“ *iDnes.cz*, 21. prosince 2006. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/takovou-vladu-nehcci-odmitl-klaus-topolanka-fme-/domaci.aspx?c=A061221_160622_domaci_rb (29. 6. 2016).
- Bartoniček, Radek. 2006a. „Dohodněme se na vládě, vzkázal Paroubek ODS.“ *iDnes.cz*, 8. listopadu 2006. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/dohodneme-se-na-vlade-vzkazal-paroubek-ods-fit-/domaci.aspx?c=A061108_163821_domaci_rb (29. 6. 2016).
- Bartoniček, Radek. 2006b. „ODS odmítla exkluzivní dohodu s ČSSD.“ *iDnes.cz*, 9. listopadu 2006. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/ods-odmitla-exkluzivni-dohodu-s-cssd-dsg-/domaci.aspx?c=A061109_095526_domaci_lja (29. 6. 2016).
- Bek, Lukáš a Fiala, Luděk. 2010. „Topolánek odstoupil z voleb, lídrem se stal Nečas.“ *Novinky.cz*, 25. března 2010. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/195860-topolank-odstoupil-z-voleb-lidrem-se-stal-necas.html> (29. 6. 2016).
- Beneš, Martin. 2016. „Konvička jde do krajských voleb. Je to trénink na Sněmovnu, říká“. *iDnes.cz*. Dostupné na: http://budejovice.idnes.cz/kraj-je-treninkem-na-snemovnu-rika-konvicka-o-podzimmich-volbach-pxa-/budejovice-zpravy.aspx?c=A160128_2221676_budejovice-zpravy_mbe (29. 6. 2016).

CVVM. 2002a. *Názory občanů na nejsilnější politické strany v květnu 2002*. Dostupné na:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2782/f3/100051s_PV20507.doc (29. 6. 2016).

CVVM. 2002b. *Přesuny voličské přízně*. Dostupné na:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2783/f3/100052s_pv20509.doc (29. 6. 2016).

CVVM. 2002c. *Jaké problémy občany znepokojují*. Dostupné na:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2799/f3/100068s_Po20528.doc (29. 6. 2016).

CVVM. 2002d. *Občané o politických stranách*. Dostupné na:
[tp://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2797/f3/100066s_Pv20523.doc](http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2797/f3/100066s_Pv20523.doc) (29. 6. 2016).

CVVM. 2002e. *Stranické preference těsně před volbami 2002*. Dostupné na:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2812/f3/100081s_pv20627.pdf (29. 6. 2016).

CVVM. 2002f. *Důvěra ústavním institucím v předvolebním týdnu*. Dostupné na:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2811/f3/100080s_pi20627.pdf (29. 6. 2016).

CVVM. 2004a. *Důvěra k vrcholným politikům*. Dostupné na:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3097/f3/100367s_pi40623.pdf (29. 6. 2016).

CVVM. 2004b. *Veřejnost o Benešových dekretch*. Dostupné na:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3108/f3/100378s_pm40729.pdf (29. 6. 2016).

CVVM. 2004c. *Důvěra k českým a evropským institucím*. Dostupné na:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3122/f3/100392s_pi40913.pdf (29. 6. 2016).

CVVM. 2005. *Důvěra k ústavním institucím a spokojenost s politickou situací*.
Dostupné na:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3175/f3/100445s_pi50214.pdf (29. 6. 2016).

CVVM. 2006. *Voličské preference v květnu 2006*. Dostupné na:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3310/f3/100583s_pv60519.pdf (29. 6. 2016).

CVVM. 2010a. *Stranické preference a volební model v dubnu 2010*. Dostupné na:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3755/f3/101031s_pv100421.pdf (29. 6. 2016).

CVVM. 2010b. *Důvěra stranickým představitelům*. Dostupné na:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3763/f3/101039s_pi100521.pdf (29. 6. 2016).

CVVM. 2016. *Stranické preference a volební model v lednu 2016*. Dostupné na:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7495/f3/pv160128.pdf (29. 6. 2016).

Černý, Ondřej, Hýlová, Markéta. 2005. „Premiér Gross žádá o pomoc prezidenta.“ 15. dubna 2005. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaci/_zprava/165309 (29. 6. 2016).

Česká televize. 2013. *Interview Daniely Drtinové*. Dostupné na:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095426857-interview-ct24/213411058041029> (29. 6. 2016).

ČRO. 2013. *Jednání o vládě mezi ČSSD a ANO se zadrhlo kvůli zvyšování daní*.

Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/jednani-o-vlade-mezi-cssd-a-ano-se-zadrhlo-kvuli-zvysovani-dani--1281437 (29. 6. 2016).

ČRO. 2016a. *2002: Václav Havel*. Dostupné na:

http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/od-tgm-k-zemanovi-poslechnete-si-vanocni-a-novorocni-projevy-vsech-prezidentu--1436738#2002-havel (29. 6. 2016).

ČRO. 2016b. *2007: Václav Klaus*. Dostupné na:

http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/od-tgm-k-zemanovi-poslechnete-si-vanocni-a-novorocni-projevy-vsech-prezidentu--1436738#2007-klaus (29. 6. 2016).

ČSÚ. 2006. *Volby do zastupitelstev obcí 20.10. - 21. 10. 2006*. Dostupné na: <http://volby.cz/pls/kv2006/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=5&xnumnuts=1100&xobe c=500054&xobecnaz=Praha+1&xstat=0&xvyber=0> (29. 6. 2016).

ČSÚ. 2010. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28. 05. – 29. 05. 2010*. Dostupné na: <http://volby.cz/pls/ps2010/ps111?xjazyk=CZ&xkraj=11&xstrana=0&xv=2&xt=3> (29. 6. 2016).

ČSÚ. 2013. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25. 10. – 26. 10. 2013*. Dostupné na: <http://volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ> (29. 6. 2016).

Desítka. 2013. *Analýza politického hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury*. Dostupné na: http://desitka.org/?page_id=2162 (29. 6. 2016).

Dolejší, Václav. 2008. „ČSSD naslibovala v krajích nereálné změny“. *iDnes.cz*. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/cssd-naslibovala-v-krajich-nerealne-zmeny-fg3-/domaci.aspx?c=A081022_221204_domaci_zra (29. 6. 2016).

iDnes.cz. 2005a. „Strany se dohodly na nové většinové vládě.“ 14. dubna 2005. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/strany-se-dohodly-na-nove-vetsinove-vlade-fgr-/domaci.aspx?c=A050413_165746_domaci_ton (29. 6. 2016).

iDnes.cz. 2005b. „Prezident jmenoval Paroubkovu vládu.“ 25. dubna 2005. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/prezident-jmenoval-paroubkovu-vladu-ds7-/domaci.aspx?c=A050425_145525_domaci_lkr (29. 6. 2016).

iDnes.cz. 2005b. „Vedení ČSSD chce v čele vlády Paroubka.“ 19. dubna 2005. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/vedeni-cssd-chce-v-cele-vlady-paroubka-dwy-/domaci.aspx?c=A050419_132252_domaci_lkr (29. 6. 2016).

iDnes.cz. 2006. „DOKUMENT: Dohoda Melčáka a Pohanky s trojkoalicí.“ 16. ledna 2007. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/dokument-dohoda-melcaka-a-pohanky-s-trojkoalici-f5c-/domaci.aspx?c=A070116_194401_domaci_ost (29. 6. 2016).

Kalensky, Jakub a Křeč, Luboš. 2011. „Věčkaři na protest odešli z K9.“ *iHned.cz*, 8. dubna 2011. Dostupné na: <http://domaci.ihned.cz/politika/c1-51501750-barta-nestaci-ods-a-top-09-zadaji-i-odchod-johna-a-dobese-veckari-na-protest-odesli-z-k9> (29. 6. 2016)

KDU-ČSL. 2005. *Prohlášení Celostátního výboru KDU-ČSL k současné situaci ve vládní koalici*. Dostupné na: <http://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2005/prohlaseni-celostatniho-vyboru-kdu-csl-k-soucasne> (29. 6. 2016).

KDU-ČSL. 2015. *Odkud a kam lidovci jdou. Kdo jsme*. Dostupné na: <http://www.kdu.cz/o-nas/kdo-jsme> (29. 6. 2016).

Klaus, Václav. 2005. *Stanovisko prezidenta republiky k výsledkům koaličních jednání*. Dostupné na: <http://www.klaus.cz/clanky/2100> (29. 6. 2016).

Koděra, Petr a Kubita, Jan. 2013. „Nagyová tlačila na Nečase, aby se rozvedl. Nechala sledovat lidi a podplácela poslance.“ *iHned.cz*, 14. června 2013. Dostupné na: <http://domaci.ihned.cz/politika/c1-60067400-nagyova-nechala-sledovat-necasovu-zenu-policie-vini-i-sefy-tajne-sluzby> (29. 6. 2016).

Kopecký, Josef. 2010. „John odmítl vládu s Kalouskem. Vždyť nesmí jednat za stranu, opáčila TOP 09.“ *iDnes.cz*, 4. května 2010. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/john-odmitl-vladu-s-kalouskem-vzdyt-nesmi-jednat-za-stranu-opacila-top-09-1oj-/domaci.aspx?c=A100504_173345_domaci_kop (29. 6. 2016).

Kopecký, Josef. 2013a. „Sobotka nepočítá s hnutím ANO. Měl by jít do práce, opáčil mu Babiš“ *iDnes.cz*. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/sobotka-varoval-volice-pred-ano-nepocita-s-nim-f4q-/domaci.aspx?c=A131011_105151_domaci_kop (29. 6. 2016).

Kopecký, Josef. 2013b. „Sobotka: Hlas pro ANO je hlasem pro účast Kalouska a Němcové ve vládě.“ *iDnes.cz*, 20. října 2013. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/cssd-zmenilo-volebni-slogan-varovalo-pred-hlasy-pro-ano-pju-/domaci.aspx?c=A131020_104510_domaci_kop (29. 6. 2016).

Kopecký, Josef. 2013c. „Okamuru čeká schůzka se Sobotkou. S lidovci to bude mít těžké, říká.“ *Novinky.cz*, 12. listopadu 2013. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/okamuru-ceka-schuzka-s-cssd-dfg-/domaci.aspx?c=A131112_124812_domaci_kop (29. 6. 2016).

Kopecký, Josef. 2013d. „Koalice podepsala smlouvu. Politické výhrady od Zemana Sobotka nebere.“ *iDnes.cz*, 6. ledna 2014. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/lidri-cssd-ano-a-lidovcu-podepsali-koalicni-smlouvu-fha-/domaci.aspx?c=A140106_121916_domaci_kop (29. 6. 2016).

Křeč, Luboš. 2005. „Kohout definitivně odmítl post premiéra.“ 19. dubna 2005. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/kohout-definitivne-odmitl-post-premiera-ffu-/domaci.aspx?c=A050418_170940_osobnost_lkr (29. 6. 2016).

KSČM. 2016. *Kdo jsme a co chceme*. Dostupné na: <https://www.kscm.cz/nase-strana/kdo-jsme/kdo-jsme-co- chceme> (29. 6. 2016).

Lang, Václav. 2015. „Poslanci Úsvitu vyhodili Okamuru a Fialu z klubu.“ *Novinky.cz*, 24. března 2015. Dostupné na: <http://www.novinky.cz/domaci/365117-poslanci-usvitu-vyhodili-okamuru-a-fialu-z-klubu.html> (29. 6. 2016).

Lidovky.cz. 2012. „Karolína Peake bourá VV. Nečasova vláda se otřásá.“ 17. dubna 2012. Dostupné na: http://www.lidovky.cz/karolina-peake-odchazi-z-veci-verejnych-fcg-/zpravy-domov.aspx?c=A120417_170623_ln_domov_ape (29. 6. 2016).

MF ČR. 2016a. *Výpis ze seznamu politických stran a hnutí v ARES. Strana zelených*. Dostupné na: http://wwwinfo.mfcr.cz/cgi-bin/ares/darv_psh.cgi?ico=00409740&jazyk=cz&xml=1 (29. 6. 2016).

MF ČR. 2016b. *Výpis z Registru ekonomických subjektů ČSÚ v ARESV. Unie svobody - Demokratická unie*. Dostupné na: http://wwwinfo.mfcr.cz/cgi-bin/ares/darv_res.cgi?ico=67777708&jazyk=cz&xml=1 (29. 6. 2016).

MF ČR. 2016c. *Výpis ze seznamu politických stran a hnutí v ARESV. TOP 09*. Dostupné na: http://wwwinfo.mfcr.cz/cgi-bin/ares/darv_psh.cgi?ico=71339728&jazyk=cz&xml=1 (29. 6. 2016).

MF ČR. 2016d. *Výpis ze seznamu politických stran a hnutí v ARES. ANO 2011*. Dostupné na: http://wwwinfo.mfcr.cz/cgi-bin/ares/darv_psh.cgi?ico=71443339&jazyk=cz&xml=1 (29. 6. 2016).

MF ČR. 2016e. *Výpis ze seznamu politických stran a hnutí v ARES. Svoboda a přímá demokracie - Tomio Okamura (SPD)*. Dostupné na: http://wwwinfo.mfcr.cz/cgi-bin/ares/darv_psh.cgi?ico=04134940&jazyk=cz&xml=1 (29. 6. 2016).

MF ČR. 2016f. *Výpis ze seznamu politických stran a hnutí v ARES. Úsvit - Národní Koalice*. Dostupné na: http://wwwinfo.mfcr.cz/cgi-bin/ares/darv_psh.cgi?ico=71443576&jazyk=cz&xml=1 (29. 6. 2016).

MS ČR. 2015a. *Sbírka listin. Věci veřejné, spolek*. Dostupné na: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=41195358&subjektId=914851&spis=1002010> (29. 6. 2016).

MS ČR. 2015b. *Úplný výpis z obchodního rejstříku. Vydavatelství Pražan spol. s r.o.* Dostupné na: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=104787&typ=UPLNY> (29. 6. 2016).

Novinky.cz. 2006. „Topolánková vláda dostala důvěru.“ 19. ledna 2007. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/107003-topolankova-vlada-dostala-duveru.html> (29. 6. 2016).

Novinky.cz. 2013. „Ministry za lidovce mají být Bělobrádek, Jurečka a Herman. Koalice dojednána.“ 21. prosince 2013. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/322774-ministry-za-lidovce-maji-byt-belobradek-jurecka-a-herman-koalice-dojednana.html> (29. 6. 2016).

ODS. 2014. *Svoboda a naděje. Program pro Českou republiku*. Dostupné na: <http://www.ods.cz/media/reading/svoboda-a-nadeje-program-pro-ceskou-republiku.pdf> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2005. *Poslanecká sněmovna, 4. volební období, 2002-2006. 43. schůze, 2. hlasování, 1. dubna 2005, 13:02. Návrh na vyslovení nedůvěry vládě ČR*. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=38766> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2006. *Poslanecká sněmovna, 4. volební období, 2002-2006. 5. schůze, 4. hlasování, 3. října 2006, 17:53. Žádost vlády ČR o vyslovení důvěry*. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=43953> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2007. *Poslanecká sněmovna 5. volební období, 2006-2010. 9. schůze, 4. hlasování, 19. ledna 2007, 19:19. Žádost vlády ČR o vyslovení důvěry*. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=44767> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2009. *Poslanecká sněmovna 5. volební období, 2006-2010. 53. schůze, 2. hlasování, 24. března 2009, 18:12. Návrh na vyslovení nedůvěry vládě České republiky*. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=49203> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2010a. *Poslanecká sněmovna 5. volební období, 2006-2010. 3. schůze, 5. hlasování, 10. srpna 2010, 21:15. Žádost vlády České republiky o*

vyslovení důvěry. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=52444> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2010b. Poslanecká sněmovna 6. volební období, 2010-2013. *Začátek schůze Poslanecké sněmovny. 21. prosince 2010 v 18.30 hodin*.

Stenozáznam. Dostupné na:

<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/012schuz/s012001.htm#r2> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2010c. Poslanecká sněmovna 6. volební období, 2010-2013. *2. schůze, 3. hlasování, 21. prosince 2010, 21:52. Návrh na vyslovení nedůvěry vládě České republiky*. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=53055&l=cz> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2012. Poslanecká sněmovna 6. volební období, 2010-2013. *40. schůze, 11. hlasování, 5. června 2012, 16:24. Rozhodnutí PS k stíhání Davida Ratha*. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=55929&l=cz> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2013a. Poslanecká sněmovna 6. volební období, 2010-2013. *50. schůze, 3. hlasování, 17. ledna 2013, 20:01. Návrh na vyslovení nedůvěry vládě České republiky*. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=57199&l=cz> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2013b. Poslanecká sněmovna 6. volební období, 2010-2013. *57. schůze, 11. hlasování, 7. srpna 2013, 20:53. Žádost vlády České republiky o vyslovení důvěry*. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=58140> (29. 6. 2016).

Parlament České republiky. 2016a. *Poslanecká sněmovna, 4. volební období, 2002-2006. Členové – nezařazení*. Dostupné na:

<http://www.psp.cz/sqw/snem.sqw?id=727&o=4> (29. 6. 2016).

Parlamentnilisty.cz. 2013. „Část ČSSD žádá zrušení bohumínského usnesení. Rozhodne sjezd.“ 6. listopadu 2013. Dostupné na:

<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Cast-CSSD-zada-zruseni-bohuminskeho-usneseni-Rozhodne-sjezd-292505> (29. 6. 2016).

Parties-and-elections.eu. 2016a. *Czechia*. Dostupné na: <http://parties-and-elections.eu/czechia.html> (29. 6. 2016).

Parties-and-elections.eu. 2016b. *Czechia. Elections*. Dostupné na: <http://parties-and-elections.eu/czechia2.html> (29. 6. 2016).

SPD. 2015. *Deset zásadních programových bodů politického hnutí SPD*. Dostupné na: <http://spd.cz/program/> (29. 6. 2016).

Srnová, Veronika. 2013. „ČSSD shání hlasy na rozpuštění sněmovny, požádala už o mimořádnou schůzi.“ Česká televize, 14. června 2012. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1092278-cssd-shani-hlasy-na-rozpusteni-snemovny-pozadala-uz-o-mimoradnou-schuzi> (29. 6. 2016).

STEM. 2008. *Poplatky ve zdravotnictví*. Dostupné na: <https://www.stem.cz/poplatky-ve-zdravotnictvi/> (29. 6. 2016).

Strana zelených. 2016a. *Stanovy Strany zelených*. Dostupné na: <https://i.zeleni.cz/doc/stranicky-predpis/stanovy-strany-zelenych> (29. 6. 2016).

Strana zelených. 2016b. *HLAS PRO STRANU ZELENÝCH JE HLASEM PRO*. Dostupné na: <http://www.zeleni.cz/hlas/> (29. 6. 2016).

Šmajlerová, Zuzana, Vašek, Petr a Valášková, Marie. 2009. „Kalousek oficiálně končí v KDU. Čunek se obává, co řekne na sjezdu.“ *iHned.cz*, 28. 5. 2009. Dostupné na: <http://domaci.ihned.cz/c1-37265240-kalousek-oficialne-konci-v-kdu-cunek-se-obava-co-rekne-na-sjezdu> (29. 6. 2016).

TOP 09. 2016. *HODNOTOVÉ DESATERO TOP 09. O co usilujeme, jaká bude naše politika*. Dostupné na: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/hodnotove-desatero/> (29. 6. 2016).

Úřad vlády ČR. 2016a. *Historie minulých vlád*. Dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/> (29. 6. 2016).

Úřad vlády ČR. 2016b. *Vstup ČR do EU*. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/803/sekce/vstup-cr-do-eu/> (29. 6. 2016).

Úsvit NK. 2013. *Program strany*. Dostupné na: <http://www.usvitnarodnikoalice.cz/program-hnuti/> (29. 6. 2016).

Vadlejchová, Lucie. 2010c. „Klaus vyčkává, sestavením vlády nikoho nepověří“ *Lidovky.cz*, 31. května 2010. Dostupné na: <http://www.lidovky.cz/klaus-vyckava->

sestavenim-vlady-zatim-nikoho-nepoveri-pfu-/zpravy-domov.aspx?c=A100531_105109_in_domov_hs (29. 6. 2016).

Věci veřejné. 2010. *Politický program Věcí veřejných*. Dostupné na: <https://1drv.ms/b/s!AuJxTvW3w8zpioBbPEMRHwAnO08njA> (29. 6. 2016).

Votrubová, Andrea. 2009. Kalousek si zaregistroval značku TOP 09 dávno předtím, než opustil lidovce. *iDnes.cz*. 10. června 2009. Dostupné na:

http://zpravy.idnes.cz/kalousek-si-zaregistroval-znacku-top-09-davno-predtim-nez-opustil-lidovce-1re-/domaci.aspx?c=A090610_125221_domaci_anv.Zdroj:

http://zpravy.idnes.cz/kalousek-si-zaregistroval-znacku-top-09-davno-predtim-nez-opustil-lidovce-1re-/domaci.aspx?c=A090610_125221_domaci_anv (29. 6. 2016).

Další prameny

Beldík, Lukáš. 2004a. „Klaus poučoval studenty o unii.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 1. června 2004, 4.

Beldík, Lukáš. 2004b. „Vláda špatně komunikuje s občany i poslanci.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 10. června 2004, 3.

Bílek, Ondřej. 2002. "Opoziční smlouva končí. Platí jen do voleb". *LIDOVÉ NOVINY*, 4. května 2002, 2.

Blechová, Silvie. 2002a. "Volební témata přejí vládní ČSSD". *LIDOVÉ NOVINY*, 13. května 2002, 3.

Blechová, Silvie. 2002b. "ODS Obvolává miliony domácností". *LIDOVÉ NOVINY*, 11. června 2002, 3.

Buchert, Viliam. 2006. „Bud' moje vláda, nebo nové volby.“ *Mladá fronta DNES*, 10. června 2006, A3.

Čápková, Hana a Šídlo, Jindřich. 2002. "Komunisté chtěli do vlády, nebo podíl na moci". *Mladá fronta DNES*, 17. Června 2002, A1 a A4.

Čásenský, Robert a Riebauerová, Martina. 2002. "Nevezmu si do své vlády psychopaty". *Mladá fronta DNES*, 10. Června 2002, A3.

Čásenský, Robert, Šídlo, Jindřich. 2005. „Zaorálek: Gross této zemi prospívá“. *Mladá fronta DNES*, 5. března 2005, A7.

Čásenský, Robert. 2004. „Volební katastrofa hned otrásá vládou i ČSSD“. *Mladá fronta DNES*, 14. Června 2004, A1.

- Dola, Lukáš. 2002. "Koalice ve své kampani kritizuje ČSSD, ale po volbách by s ní ráda vládla". *Mladá fronta DNES*, 2. května 2002, A2.
- Dolanský, Lukáš, Drchal, Václav a Kolář, Petr. 2006. „Hledá se „krizový“ premiér.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 11. října 2006, 1 – 2.
- Dolanský, Lukáš. 2002. "Lidovci chtějí před unii". *Mladá fronta DNES*, 13. května 2002, A2.
- Dolejší, Václav, Kopecký, Josef. 2005. „Gross se omluvil za slova, ne činy.“ *Mladá fronta DNES*, 7. března 2005, A1.
- Dolejší, Václav. 2005. „Klaus se zlobí: Neprodužujte krizi“. *Mladá fronta DNES*, 5. března 2005, A1 - A2.
- Drchal, Václav, Kolář, Petr a Růžičková, Adriena. 2010. „Boj pravice: ODS se pře s TOP 09.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 24. května 2010, 1 - 2.
- Fischer, Petr. 2002. "Koaliční režisér". *LIDOVÉ NOVINY*, 4. května 2002, 2.
- Hanslík, Hanuš. 2002. "Hořká Výhra dr. Ratha". *Mladá fronta DNES*, 3. května 2002, A3.
- Kabátová, Michaela a Rodriguez, Veronika. 2013. „Lepší než zbaběle utéct je jít do vlády.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 30. října 2013, 3.
- Kaiser, Daniel a Vadlejšková, Lucie. 2010. „ Paroubek už zase bude mluvit.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 17. května 2010, 1.
- Kálal, Jan a Šenkýř, Miloš. 2013. „Babiš získává navrch. Sobotka pustil finance.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 25. listopadu 2013, 1 a 3.
- Kálal, Jan. 2012. „Kalus je sám, Politici podpořili EU.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 4. října 2013, 3.
- Kincl, Petr. 2002. "Plány levice může překazit Senát". *LIDOVÉ NOVINY*, 17. června 2002, 3.
- Kmenta, Jaroslav. 2005. „Kde vzal Grossův strýc 1,2 milionu?“. *Mladá fronta DNES*, 18. ledna 2005, A2.
- Kolář, Petr, Kubita, Jan. 2004. „Selže-li Gross, nastoupí Mirek Topolánek“, 7. července 2004, 3.
- Kolář, Petr. 2004a. „Špidla: Debakl to není, porážka určitě“. *LIDOVÉ NOVINY*, 14. června 2004, 3.

- Kolář, Petr. 2004b. „Špidla: Vláda může padnout do konce týdne“. *LIDOVÉ NOVINY*, 22. června 2004, 1 a 2.
- Kolář, Petr. 2004c. „Němec: Buď budeme přímo ve vládě, nebo v čisté opozici“, 28. června 2004, 3.
- Kolář, Petr. 2004d. „Klaus: Ať se smaží ve vlastní šťávě“, 1. července 2004, 3.
- Kolář, Petr. 2006a. „Poslanec- „hráč“ opustil ČSSD“ 26 října 2006, 1 – 2.
- Kolář, Petr. 2006b. „Sto jeden hlas mi nestačí, vzkázal Klaus Paroubkovi.“ 14. – 15. října 2006, 1 – 2.
- Kolář, Petr. 2010a. „Nečas: S Paroubkem ne, ať si radši vládne s KSČM.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 19. května 2010, 1 a 4.
- Kolář, Petr. 2010b. „Vláda? S „nečitelnými“ malými.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 20. května 2010, 23.
- Kopecký, Josef a Dolejší, Václav. 2006a. „Vítěz Topolánek sondoval u partnerů, k jednání zve i ČSSD.“ *Mladá fronta DNES*, 5. června 2006, A2.
- Kopecký, Josef a Dolejší, Václav. 2006b. „ČSSD: Vládě ODS šanci nedáme.“ *Mladá fronta DNES*, 6. června 2006, A1 – A3.
- Kopecký, Josef a Dolejší, Václav. 2006c. „Topolánek u jedná o vládě i s Paroubkem.“ *Mladá fronta DNES*, 8. června 2006, A1 – A2.
- Kopecký, Josef a Pokorný, Jakub. 2006. „ČSSD se chystá odejít do opozice.“ *Mladá fronta DNES*, 5. června 2006, A5 a A9.
- Kopecký, Josef. 2005a. „Škromach útočí dopisem na Grosse“. *Mladá fronta DNES*, 18. ledna 2005, A1 – A2.
- Kopecký, Josef. 2005b. „Klaus: Když padne Gross, vládu má sestavit ČSSD.“ *Mladá fronta DNES*, 6. dubna 2005, A1 – A2.
- Korecký, Miroslav. 2002a. "Klaus: Boj se socialismem jsme prohráli". *LIDOVÉ NOVINY*, 13. května 2002, 6.
- Korecký, Miroslav. 2002b. "Gross: Uděláme vše pro vítězství". *LIDOVÉ NOVINY*, 1. června 2002, 4.
- Křivka, Vladimír a Kálal, Jan. 2013a. „Pravice ztratila milion voličů.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 1. října 2013, 1 a 3.

Křivka, Vladimír a Kálal, Jan. 2013b. „Sobotka skládá vládu růstu a změny.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 11. listopadu 2013, 1 - 3.

Křivka, Vladimír a Nachtmann, Filip. 2013. „Premiérem budu já, ohlásil Sobotka.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 14. října 2013, 1.

Křivka, Vladimír a Vadlejchová, Lucie. 2010. „Věci veřejné ohrožují vznik vlády.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 28. června 2010, 1 - 2.

Kubík, Jiří a Grohová, Johanna. 2002. "Po rekviem přišel pád". *Mladá fronta DNES*, 17. Června 2002, A4.

Kubík, Jiří a Šídlo, Jindřich. 2002. "Havel chystá vládu ČSSD a Koalice". *Mladá fronta DNES*, 13. května 2002, A1.

Kubita, Jan, Kolář, Petr a Kalinová, Jana. 2002. "Špidla chystá vládu s Koalicí". *LIDOVÉ NOVINY*, 17. června 2002, 2.

Kubita, Jan, Kolář, Petr. 2004. „Grossovo řešení: vládu podrží nový poslanec Kořistka“, 8. července 2004, 2.

Kubita, Jan. 2004a. „Topolánek: Špidlovu vládu budeme testovat, ale nesvrhneme ji“. *LIDOVÉ NOVINY*, 14. června 2004, 1 a 3.

Kubita, Jan. 2004b. „Kalousek: Odmítám jen vládu s KSČM“, 28. června 2004, 3.

Kubita, Jan. 2006. „Paroubek v. Topolánek 0:0.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 22. května 2006, 2.

LIDOVÉ NOVINY. 2004a. „Inzerce“. 9. června 2004, 3.

LIDOVÉ NOVINY. 2004b. „Citát dne“. 11. června 2004, 11.

LIDOVÉ NOVINY. 2004c. „Mareš: Unie nechce hlasovat o důvěře“, 22. června 2004, 2.

LIDOVÉ NOVINY. 2004d. „Špidla se sešel s příštím šéfem“, 2. srpna 2004, 2.

LIDOVÉ NOVINY. 2006a. „David Rath: Byl to útok ODS.“ 22. května 2006, 3.

LIDOVÉ NOVINY. 2006b. „Topolánek podal demisi. Začíná jednat Klaus.“ 12. října 2006, 1 a 4.

LIDOVÉ NOVINY. 2010a. „Co slibují politici v bezpečnostní oblasti.“ 17. května 2010, 4.

LIDOVÉ NOVINY. 2010b. „Půjďme raději s pravici. Paroubek je nepřijatelný.“ 28. května 2010, 2.

LIDOVÉ NOVINY. 2010c. „Dohodli se, že se chtějí dohodnout.“ 3. června 2010, 2.

LIDOVÉ NOVINY. 2013. „VOLBY 2013.“ 29. října 2013, 2 – 3.

- Macek, Miroslav. 2006. „Rok vlády génia podprůměrnosti.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 2. května 2006, 13.
- Machálková, Jana. 2006. „Priority, které zůstaly na papíře.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 29. května 2006, 4
- Malecký, Robert. 2006. „Paroubek žaluje Topolánka.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 23. května 2006, 1 - 2.
- Mladá fronta DNES*. 2002. "Lidovecké dilema: s ČSSD ..." 9. května 2002, A1 – A2.
- Mladá fronta DNES*. 2005a. "Grossova výhra může rozbít koalici". 25. března 2005, A1.
- Mladá fronta DNES*. 2005b. 4. června 2006, A1 – A3.
- Mladá fronta DNES*. 2005c. "Grosse drží u moci komunisté, jeho vláda se však začala drolit." 2. a 3. dubna 2005, A1.
- Nachtmann, Filip. 2013a. „Sobotka nakročil k premiérství.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 22. listopadu 2013, 4.
- Nachtmann, Filip. 2013b. „Tanec kolem Babiše. Může do vlády?.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 13. listopadu 2013, 1 a 2.
- Plesl, Jaroslav. 2002. "Po volbách přijdou "balíčky"". *LIDOVÉ NOVINY*, 13. května 2002, 7.
- Plesl, Jaroslav. 2006. „Topolánek v. Paroubek 1:0.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 29. května 2006, 2.
- Riebauerová, Martina a Slonková, Sabina. 2002. "Začnu tím, že oslovím Koalici". *Mladá fronta DNES*, 17. Června 2002, A3.
- Riebauerová, Martina. 2002. "Rath hrozí Klausovi stávkou. Řada lékařů odmítá politickou hru, kterou rozpoutal šéf jejich komory". *Mladá fronta DNES*, 2. května 2002, A2.
- Rokos, Miroslav. 2002. "Dáme zelenou demokracii, rozvoji a vzdělání". *Mladá fronta DNES*, 17. května 2002, A7.
- Vadlejchová, Lucie. 2010a. „Na válku pravice doplácí ČSSD.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 26. května 2010, 4.
- Vadlejchová, Lucie. 2010b. „Jak se Paroubkovi zhroutil svět.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 31. května 2010, 1 a 5.

Vokatý, Petr. 2004. „Klaus zatím s komunisty jednat nebude“, 28. června 2004, 2.
Zlámalová, Lenka. 2013a. „Ano, doleva.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 10. října 2013, 13.
Zlámalová, Lenka. 2013b. „Netušil jsem, komu prodáváme.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 21. října 2013, 5.
Zvěřina, Martin. 2010. „Já si budu vybírat.“ *LIDOVÉ NOVINY*, 27. května 2010, 25.

Literatura

- Antoš, Marek. 2008. *Principy voleb v České republice. Doplněno o srovnání se státy Evropské unie*. Praha: Linde.
- Boix, Charles. 1999. Setting the Rules of the Game: The Choice of Electoral Systems in Advanced Democracies. *American Political Science Review*, vol. 93, no. 3, s. 609 – 624.
- Brandová, Eva a Šaradín, Pavel. 2006. „Volební kampaně v ČR a volby 2006: Amerikanizace kampaní?“ In: *Parlamentní volby 2006 a Česká politika*. Ed. Dančák, Břetislav a Hloušek, Vít. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 228 – 250.
- Budge, Ian a Keman, Hans. 1990. *Parties and Democracy. Coalition Formation and Government Functioning in Twenty States*. Oxford: Oxford University Press.
- Burhans, David T, Jr. 1973. Coalition Game Research: A Reexamination. *American Journal of Sociology*, Vol. 79, No. 2, 389-408.
- Cabada, Ladislav. 2006. *Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Dawkins, Richad. 1976. *The Selfish Gene*. Oxford: Oxford University Press.
- Dimitrova-Grajzl, Valentina; Simon, Eszter. 2010. “Political Trust and Historical Legacy: The Effect of Varieties of Socialism.” *East European Politics and Societies* 24, Number 2, pp. 206–228.
- Fiala Petr. 2001. „Česká republika: transformující se nebo konsolidovaný politický systém? Pokus o aplikaci obecných kritérií a indikátorů konsolidace na český případ“. *Středoevropské politické studie*, vol. III, no. 1. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=93>.
- Fiorina, Morris. 1978. Economic Retrospective Voting in American National Elections: A Micro-Analysis. *American Journal of Political Science*, vol. 22, no. 2, s. 426 – 443.

- Gamson, William A. 1961. A Theory of Coaliton Formation. *American Sociological Review*, Vol. 26, No. 3, 373-382.
- Grzymala, Anna. 2007. *Rebuilding The Leviathan: Party Competition and State Exploitation in Post-Communist Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hloušek, Vít a Kopeček, Lubomír. 2004. *Konfliktní demokracie: moderní masová politika ve střední Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- Hloušek, Vít a Kopeček, Lubomír. 2010. *Politické strany. Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada Publishing.
- Isaak, Alan. 1958. *Scope and Methods of Political Science*. Illinois: The Dorsey Press.
- Klíma, Michal. 2001. *Kvalita demokracie v České republice a volební inženýrství*. 1. vyd. Praha: Radix: Marshall.
- Laver, Michael a Schofield, Norman. 1990. *Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Lebeda, Tomáš et. al. 2007. *Voliči a volby 2006*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Merkel, Wolfgang. 1999. *Systemtransformation*. Opladen: Leske & Budrich.
- Müller, Wolfgang C. a Strom, Kaare. 2003. *Coalition Governments in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Novák, Miroslav. 1997. *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Slon.
- Reisinger, William M. 1986. Situational and Motivational Assumptions in Theories of Coalitin Formation. *Legislative Studies Quarterly*, Vol. 11, No. 4, 551-563.
- Riker, William. 1962. *Theory of political coalitions*. New Heaven: Yale University Press.
- Říchová, Blanka. 2000. Přehled moderních politologický teorií. Praha: Portál.
- Riker, William. 1983. *POLITICS AS RATIONAL ACTION: Essays in Public Choice and Policy Analysis*. Dodrecht: D. REIDEL PUBLISHING COMPANY.
- Sartori, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systému: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Strmiska, Maxmilián a kol. 2005. *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál

- Šaradín, Pavel et. al. 2002. *Volby 2002 Analýza programů a výsledků ve volbách do Poslanecké sněmovny*. Olomouc: Periplum.
- Šušlíková, Lada. 2009. *Vládní modely a koaliční chování ve vybraných systémech: případové studie státní na regionální úrovni Maďarsko, Polsko, Indie, Ticino, Lotyšsko, Hesensko, Finsko*. 1. vyd. Praha: Institut politologických studií, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy.
- Švec, Kamil. 2006. *Aplikace teorie koalic na proces utváření krajských rad v České republice*. Příspěvek přednesený: III. Kongres českých politologů, Olomouc 8. -10. 9. 2006. Dostupné na: http://acpo.fsv.cuni.cz/ACPO-14-version1-Svec_K_Teorie_koalic.pdf.
- Tabery, Erik. 2006. *Vládneme, nerušíť. Opoziční smlouva a její dědictví*. 2. vyd. Praha: Respekt Publishing.
- Tabery, Paulína a Šamanová, Gabriela. 2012. „Vnímání volební kampaně: příznivý, či nepříznivý dojem?“ In: *Voliči a volby 2010*. Ed. Linek, Lukáš. Praha: SLON.
- Tóth, Rastislav. 2015. *Politologický slovník*. Praha: Portál.